

KATSAUS LAPINLAHTELAISEN MATIN JA LIISAN YLÄKOULUN PÄIHDEKILANTEE- SEEN

Opas nuoren vanhemmille

Elina Harjunen & Eino Issakainen

5/2019

Tiivistelmä

Tekijä		Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike
Elina Harjunen & Eino Issakainen		Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi		Julkisuusaste
Katsaus Lapinlahtelaisen Matin ja Liisan yläkoulun päihdetilanteeseen Opas nuoren vanhemmille		Julkinen
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi		Opinnäytetyön muoto
Tomi Kataja & Petri Voittomäki & Pauli Ojaniemi		Toiminnallinen kehittämistyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössä käsitellään nuoria sekä päihteidenkäyttöä Lapinlahtelaisella yläasteella.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Olemme selvittäneet yhteistyökoulun kanssa mitä tietoa he tarvitsevat päihteidenkäytöstä.</p> <p>Teoriaosuudessa olemme avanneet eri päihteitä, lakeja sekä tilastoja, jotka tähän aihealueeseen liittyvät. Lisäksi olemme sisällyttäneet teoriaan perustietoutta syistä, jotka johtavat nuorilla päihdeongelmiin. Opinnäytetyön tekemisessä on käytetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Asian selvittämiseksi olemme keskustelleet niin koulun henkilökunnan kuin oppilaidenkin kanssa heidän päihdetietämyksestään ja asenteista. Kartoitimme lisäksi päihteiden käytön nykytilaa. Saatuja tietoja analysoimme SWOT -menetelmää apuna käyttäen.</p> <p>Produktina teimme yhteistyössä peruskoulun kanssa koululaisten vanhemmille jaettavan oppaan. Oppaan tarkoituksena on antaa vanhemmille ohjeita mahdollisen huumausaineiden käytön havaitsemiseksi, lisätä heidän tietojään erilaisista päihteistä sekä niihin liittyvistä rikoksista. Opas antaa tukea ja neuvoja vanhempien toiminnalle mahdollisen päihteitä väärinkäyttävän nuoren kanssa.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
53 + produkti 9 + liitteet 2	Toukokuu 2019	Amk2017ONT
<p>Avainsanat</p> <p>nuori, päihde, huumausaine, haastattelututkimus, toiminnallinen tutkimus, kehittämistyö.</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 TUTKIMUSAIHE.....	4
2.1 Aiheen valinta.....	4
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	5
2.3 Yhteistyökumppani	7
3 KIRJALLISUUSKATSAUS	8
3.1 Päihteet	8
3.2 Nuorten päihteidenkäyttö	11
3.3 Nuorten päihteidenkäytön tilastoja.....	12
3.4 Tor-verkko.....	17
3.5 Lainsäädäntö.....	18
3.5.1 Lastensuojelulaki	18
3.5.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	19
3.5.3 Alkoholilaki	19
3.5.4 Tupakkalaki	20
3.5.5 Huumausainelaki	20
3.6 Päihteisiin liittyvät rikokset.....	21
3.7 Nuoret rikostilastoissa	22
3.7.1 Nuorten rikosvastuu.....	24
3.8 Tukea nuorelle	25
3.9 Ennalta estävä toiminta.....	27
4 TOIMINNALLINEN TUTKIMUS	29
4.1 Menetelmät	29
4.2 Haastattelututkimuksen toteuttaminen	32
4.2.1 Opettajat.....	32
4.2.2 Oppilaat.....	32
4.3 Tulokset ja johtopäätökset.....	34
4.3.1 Opettajien haastattelu.....	34

4.3.2 Oppilaiden haastattelu.....	37
4.4 Kehittämistyö ja raportti oppaan laatimisesta	39
5 POHDINTA	43
5.1 Haastattelututkimuksen tulosten pohdinta.....	43
5.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	45
5.3 Itsearviointi.....	45
LÄHTEET	48
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Suomalaisnuorten asenteet huumeita kohtaan höllentyvät – Poliisi pitää ilmiötä erityisen huolestuttavana” – Helsingin sanomat, 30.1.2018.

Päihteet työllistävät poliisia päivittäin, niin kenttätöyssä kuin tutkinnassakin. Poliisin lisäksi päihteet ja niistä aiheutuvat rikokset työllistävät myös oikeuslaitosta ja vankeinhoitoa (Iltalehti 14.12.2010). Opintoihimme kuuluvan työharjoittelun aikana oli arkipäivää, että jokin päivän tehtävistä liittyi päihteiden käyttöön. Kesällä huomasimme, että päihteiden käyttö ja sekakäyttö vaikuttivat olevan yleistä maakuntamme nuorten keskuudessa. Pohjois-Savossa ja etenkin Ylä-Savossa nuorten päihteidenkäyttö on eskaloitumassa ja siitä on uutisoitu laajasti. Ongelmia on havaittu usealla eri paikkakunnalla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt useita kouluterveyskyselyitä. Niistä vuoden 2017 kyselyn vastauksista voi tarkastella Pohjois-Savon tilastoja päihteidenkäytön osalta. Kyselyn vastaajat ovat olleet perusopetuksen 8. ja 9. luokka-asteilla, lukion 1. ja 2. vuosikurssilla sekä ammatillisessa oppilaitoksessa.

Päihteet ja niiden käyttö näkyy mediassa päivittäin. Niistä uutisoidaan ja jatkuvasti nuoret ovat osallisina päihteisiin, joko käyttäjinä, myyjinä tai oheisrikollisuuden kautta. Yhä useammin kiinnijääneet nuoret ovat alaikäisiä ja jopa alle 15-vuotiaita. (Helsingin uutiset, 11.7.2018.) Ylen taas on uutisoinut 22.1.2019 tarkemmin Pohjois-Savon tilanteesta. Uutisessa Kuopion poliisiaseman henkilökuntaa on haastateltu nuorten huumausainetilanteesta Pohjois-Savon alueella. Muutaman vuoden aikana alaikäisten päihteidenkäyttö on lisääntynyt merkittävästi. Vuonna 2015 ei ollut yhtään tapausta jossa osallisena oli alle 15-vuotias henkilö. Kuitenkin vuonna 2018 tapauksia oli 17. Kun pari vuotta sitten alaikäisten huumejuttuja tuli tutkittavaksi parikymmentä, tuli niitä vuonna 2018 jo 71. Tyypillisimmät huumausaineet uutisen mukaan nuorille ovat kannabis ja erilaiset lääkkeet. Rikoksista yleisimmin syyllistyi huumausaineiden käyttörikokseen. Tekstissä on herätty myös siihen, että nuoret voivat myydä omia lääkkeitään muille ja yleisesti huumausaineiden hankinta on yhä helpompaa esimerkiksi Tor-verkon kautta. (Yle 22.1.2019.) Olemme itsekin huomanneet, että Tor-verkon sovellukset ja erilaiset anonyymit viestintäsovellukset ovat yleisty-

neet päihteiden hankintaa ajatellen. Päihteiden käyttäjä saa tilattua tarvitsemansa aineet omaan postilaatikkoonsa.

Tähän tilanteeseen on puututtava. Koemme, että opinnäytetyöllämme laitamme jalkaa oven väliin ja vaikutamme oikealla hetkellä nuoriin ja heidän vanhempiinsa. Varhaisen puuttumisen tulisi olla tärkeysjärjestyksessä korkealla. Erilaisten toimijoiden ja viranomaisten tulisi vaikuttaa nuorten ajatusmaailmaan ennen kuin nuoret etenevät itse päihteissä kokeiluasteelle.

Varhaisella puuttumisella pystytään ennalta estämään myös ongelmakäytöstä aiheutuvia kuluja joita yhteiskunnalle kertyy. On arvioitu, että Suomessa vuonna 2012 on päihteiden käytöstä aiheutunut julkiselle sektorille noin 250 – 320 miljoonan euron vahingot (Siro 2017, 1). Tupakan polttaminen puolestaan kerryttää vuosittain yhteiskunnalle noin 1,5 miljardin euron hintalapun haittakustannuksien kautta. Alkoholista sama hintalappu on jo 5 miljardia euroa vuosittain (Päihdelinkki.fi – tupakka; Peltoniemi 2013, 224).

2 TUTKIMUSAIHE

2.1 Aiheen valinta

Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi päätimme tehdä opinnäytetyön, jossa keskittyisimme nuoriin sekä päihteidenkäyttöön. Juha T. Hakala (2004, 49) toteaa kirjassaan ”Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille”, että aiheen tulee olla ajankohtainen. Tällöin kirjoittaja ja lukija saavat työstä enemmän irti. Halusimme itsekin, että valitsemamme aihe on nykyaikainen sekä ajankohtainen. Halusimme kirjoittaa aiheesta, jolla on kosketuspintaa nykyyhetkeen.

Olemme molemmat olleet tekemässä ja järjestämässä poliisiammattikorkeakoulussa opintojemme aikana useampia kouluvierailuita, joten yhteistyö koulun kanssa tuntui luonnolliselta ja mielenkiintoiselta. Tällä tavoin saisimme lisäksi koulun näkökulmaa työhömmme. Pohjois-Savossa työskennellessämme huomasimme, kuinka paljon koulut odottavat ja pyytävät poliisia käymään koululla. Aiheen ja toteutuksen valinnalla saamme yhdistettyä mon-

ta tavoittelemamme asiaa. Saamme itse harjoitella tutkimuksen tekemistä ja kehittää toiminnallisen työn, jolla voimme vastata koulun odotuksiin ja toiveisiin.

Valitsemaamme aihepiiriä on tutkittu ja siitä on tehty aiemmin Poliisiammattikorkeakoulussa opinnäytetöitä. Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat Mikke Pulliainen ja Mikko Leivo tekivät Ylä-Savossa vuonna 2017 opinnäytetyön ”Sonkajärven lyseotien yläasteen oppilaiden päihteiden käyttö oppilaiden ja opettajien näkökulmasta”. Pulliaisen ja Leivon opinnäytetyö oli tehty samasta aihealueesta ja yhteistyössä. Pulliainen ja Leivo selvittivät työssään oppilaiden ja opettajien tietoutta päihteistä. Kuten Pulliainen ja Leivo, me käytämme oppilaita ja opettajia tiedonlähteinä, jotta produktimme sisältää heille tarpeelliset asiakokonaisuudet.

Ajankohtaisuuden vuoksi työhömmme löytyi lähteiksi hyvin erilaisia uutisointeja ja virallistahojen tiedotteita. Näitä ovat esimerkiksi Terveysten ja hyvinvoinnin liiton (THL) teettämät tutkimukset sekä erilaiset lakivalmistelut. Lisäksi Poliisiammattikorkeakoulun kirjastossa teimme laajasti tiedonhakuja. Saimme sieltä tarvittavat teokset liittyen tutkimusmetodeihin. Löysimme sieltä teoriaosuuttamme varten paljon erilaisia teoksia liittyen päihteisiin ja yleisesti nuoriin ja heidän käyttäytymiseensä, niin suomeksi kuin englanniksikin.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteenamme on selvittää ensin ryhmäkeskusteluiden ja teemahaastattelun avulla, mikä on Matin ja Liisan koulun nuorten päihteiden käytön nykytilanne sekä kehityskohteet. Selvitämme ensiksi toiminnallisen tutkimuksen avulla koulun nykytilannetta ja tutkimusta apuna käyttäen laadimme kehittämistyön. Kehittämistyön tavoitteena on vahvistaa heidän jo hyvin tiedossa olevia asioita sekä tuoda tietoa aiheista, jotka heidän puoleltaan koetaan aiheiksi, joista tarvitaan lisää tietoa.

Projektityössä selvitetään opettajilta, miten opettajat kokevat oppilaiden päihdetietoisuuden sekä samalla selvitetään mahdollisia ongelmakohtia, jotka tulevat opettajien näkökulmasta koulussa esille. Oppilaiden haastattelun avulla tavoitteenamme on päästä oppilaiden kautta tarkastelemaan koulun päihdetilannetta ja keskustella heidän kokemistaan ongelmakohtista. Huomioitavaa oppilaiden haastattelussa on se, että emme kysy keskusteluun osallistu-

jien päihteiden käytöstä sillä se ei ole tarkoituksenmukaista, vaan keskustelemme yleisesti koko koulun nykytilanteesta.

Tutkimuksessa on erilaisia ja eritasoisia kysymyksiä, jotka on kuitenkin pidettävä toisistaan erillään. Tutkimuksen taustalla on aina tutkimusongelma, joka muutetaan tutkimuskysymykseksi, kun saadaan vastaus tutkimuskysymykseen, saadaan samalla tutkimusongelma ratkaisua. Tutkimuskysymyksen avuksi voidaan esittää apukysymyksiä eli metakysymyksiä. Metakysymysten alla on joukko muita kysymyksiä, joilla saadaan kattavampia vastauksia ylemmän tason kysymyksiin. Metakysymysten ja kysymysten välissä on teemat tai teemakysymykset, joita voidaan käyttää teemahaastattelun yhteydessä. Teemat itsessään eivät ole varsinaisia kysymyksiä vaan aihealueita, joiden ympärille kysymykset rakennetaan. Teemat pyritään rakentamaan kattamaan tutkimuskysymykset ja tutkimusongelmat. (Kananen 2017, 60–61.)

Tutkimuskysymyksemme opettajien ja oppilaiden haastattelussa ovat samat. Tutkimuskysymyksemme ovat: Millainen on nuorten päihteidenkäytön tilanne tällä hetkellä Lapinlahden Matin ja Liisan koululla? Tarkoituksemme on selvittää apukysymysten avulla mitä päihteitä koulussa oppilaat ovat käyttäneet? Mitä käytetään tällä hetkellä eniten? Onko oppilailla koulussa päihteitä mukana? Onko tietoisuus joistakin päihteistä hyvällä tasolla ja mistä päihteistä tarvitaan lisää tietoa? Teemana haastattelussa toimii nuoret ja päihteet.

Turvallisista kouluista kirjoittaneen Andrew Briersin (2004, 87) kirjassa olleesta tutkimustuloksesta selviää, että poliisi ei ole pääsääntöisesti se taho, joka tekee huumevalistusta koulussa. Poliisin ei pitäisi kertoa päihteidenkäytön terveyspuolesta tai moraalillisista ongelmista, vaan keskittyä ydinosaamiseensa. Lakiasiat, huumeiden haitat, huumeisiin liittyvät rikokset ja huumeiden tunnistaminen on poliisille arkipäiväistä, joten sen tulisi olla poliisin huumevalistuksen lähtökohta. Voimme itsekkin mukailla tätä neuvoa, kun alamme laatia produktia yhteistyökoulullemme. Toki otamme huomioon heidän tarpeensa ja toiveensa, mutta emme halua laatia infopakettia tai valistuspäivää asioista, joita koululaiset ovat saaneet koko koulu-uransa ajan kuulla terveystiedon tunneilla. Haluamme tarjota uusia näkökulmia, jotka laajentavat kohdeyleisömme ajatusmaailmaa.

Valistus on käytännössä viestintää, eli tietyn sanoman välittämistä tietylle kohderyhmälle tietyn kanavan kautta (Piisi 2001, 50). Emme halua puhua valistustyöstä vaan haluamme vaikuttaa nuorten tietoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Koska tieto ohjaa asenteita, haluamme vaikuttaa nuorten, vanhempien tai opettajien tietoperustaan. Asenteet taas ohjaavat käytöstä, joten kun saamme tiedoilla vaikutettua asenteisiin, vaikutamme lopulta nuorten käytökseen. Näiden kolmen kohdan välillä on todistettu yhteys (Piisi 2001, 59). Paras tilanne saavutettaisiin, jos pääsisimme toimimaan yhdessä sosiaaliviranomaisten ja muiden tekijöiden kanssa. Näin oppisimme tuntemaan muidenkin töitä ja työtapoja.

2.3 Yhteistyökumppani

Saimme tietää eräältä Kuopion poliisiasemalla työskentelevältä ennalta estävän toiminnan vanhemmalta konstaapelilta, että Pohjois-Savossa Lapinlahdella on toivottu Matin ja Liisan kouluun poliisin käyntiä. Otimme yhteyttä kyseisen oppilaitoksen rehtoriin sekä vararehtoriin ja saimme heidät mukaan opinnäytetyömme laatimiseen. He vaikuttivat heti kiinnostuneelta työskentelemään kanssamme. Halusimme päästä tekemään yhteistyötä oppilaitoksen kanssa. Koulujen roolia on pidetty hyvin tärkeänä nuorten päihteidenkäytön ehkäisyssä (Huoponen ym. 2001, 18). Uskomme itsekkin, että koulut vaikuttavat kasvavien nuorten asenteisiin.

Matin ja Liisan koulu on Pohjois-Savossa Lapinlahdella sijaitseva kouluyksikkö, joka koostuu alakoulusta ja yläkoulusta. Alakoulussa on vuosiluokat 1–6 ja yläkoulussa luokat 7–9. Oppilaita koulussa on noin 600 ja se on Lapinlahden kunnan suurin koulu. Koulussa palvelee myös terveydenhoitaja sekä koululääkäri, joka on paikalla aina luokkakohtaisissa terveystarkastuksissa. Koulun yhteydessä toimii edellä mainittujen lisäksi koulukuraattori sekä koulupsykologi, jotka auttavat oppilaita koulunkäynnissä, oppimisessa sekä kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa. (Matin ja Liisan koulu.)

Saimme tietää, että koulussa päihdevalistusta on sisällytetty perusopetukseen. Jo ennen yläkoulua päihteitä käsitellään hyvin pintapuolisesti joissain oppiaineissa. 8. luokalla terveystiedossa opetetaan kevyemmistä päihteistä kuten alkoholista. 9. luokalla opetukseen tulevat lisänä huumeaineet. Matin ja Liisan koulun tukioppilaat osasivat kertoa, että varsinkin huumeiden osalta opetus on jäänyt vaiseksi. Aineita käsiteltiin lähinnä niiden vaikuttavuuden kautta; ovatko ne kiihdyttäviä vai lamaannuttavia. Saimme oppilailta sellaisen

kuvan, että asiat on opetettu heille tavalla, joka ei heidän mielestään ole ollut mieleenpainuva tai kiinnostava.

3 KIRJALLISUUSKATSAUS

Suomen perustuslaki ei tunne sanaa nuori, mutta esimerkiksi lastensuojelun näkökulmasta lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) 6 § perusteella nuori on iältään 18–21 vuotta ja lapsi on alle 18-vuotias. Käsiteltäessä nuoria opinnäytetyössämme, tarkoitamme nuorilla alle 18-vuotiaita mutta yli 12-vuotiaita henkilöitä. Yleisen käsityksen mukaan nuori on usein sama asia kuin alaikäinen. (Nieminen 2006, 138.)

3.1 Päihteet

Tässä työssä käytämme termiä *päihde* kuvaamaan laillisia aineita kuten tupakkatuotteita ja alkoholia. Termillä *huume* tai *huumausaine* kuvataan kaikkia muita aineita, jotka ovat Suomessa laittomia tai joiden väärinkäyttö on lailla rangaistavaa. *Päihteidenkäytöllä* tarkoitamme niin laillisten kuin laittomienkin aineiden käyttöä. Teoksessaan ”Nuorten päihdehäiriöiden varhaistunnistaminen” Aalto-Setälä, Marttunen ja Pelkonen (2003, 4) määrittelevät päihteen olevan kemiallinen aine, jota käytetään päihtymistarkoitukseen. Esittelemme tässä teoriaosuudessa ne päihteet, joita nykyaikana esiintyy nuorten keskuudessa. Jotkut ovat harvemmin nuorten käytössä, mutta esimerkiksi amfetamiiniakin voi löytyä tehtävien yhteydessä yhä nuoremmilta henkilöiltä.

Tupakka. Tupakka liittyy suoraan nuorten muuhun päihdekäyttäytymiseen (Huoponen ym. 2001, 8). Tupakka on tupakkakasvista valmistettavaa poltettavaa stimulantteihin luokiteltua päihdettä. Tupakka on laillinen tuote Suomessa. Alle kahdeksantoistavuotiailla ei kuitenkaan saa olla tai heille ei saa myydä tupakkaa. Tupakan vaikuttavana aineena on nikotiini, joka imeytyy poltettaessa nopeasti keuhkoista verenkiertoon ja päätyy aivoihin muutamissa sekunneissa. Tupakan negatiivisia vaikutuksia ovat muun muassa verenpaineen ja pulssin nousu. Lisäksi tupakka kuivattaa limakalvoja ja laajentaa keuhkoputkia. Tupakan psyykkisinä vaikutuksina ovat hyvän olon tunteet, tupakan piristävä tai rauhoittava vaikutus ja keskittymiskyvyn parantaminen. Pitkällä aikavälillä tupakka lisää riskiä sairastua useisiin eri syöpiin ja tupakansavun passiivinen hengittäminen on terveydelle haital-

liseksi, sillä tupakansavu sisältää nikotiinia, tervaa ja häkää. Tupakka aiheuttaa voimakkaasti riippuvuutta. (Kiianmaa ym. 2017; Aalto-Setälä ym. 2003, 19.)

Nuuska. Nuuska on annospusseissa myytävä nikotiinipitoinen tuote, joka on valmistettu tupakkakasvista. Nuuska annostellaan nuuskapusseihin ja sitä käytetään laittamalla nuuskapussi ylähuulen alle suuhun. Nikotiinin lisäksi nuuska sisältää yli 2500 eri kemiallista yhdistettä, joista 28 on linkitetty syöpää aiheuttaviksi. Nuuskan käyttö on hyvin tavallista urheilijoiden, kuten jääkiekkoilijoiden keskuudessa. Useat nuuskan käyttäjät ajattelevat, että se ei ole niin haitallista terveydelle kuin tupakka. Kuitenkin nuuska voi aiheuttaa nopeastikin kudosuutoksia suuhun syövyttämällä ikeniä sekä värjäämällä hampaita. Nuuskaa ei saa myydä tai mainostaa Suomessa, mutta sen käyttö ei ole rangaistavaa. (Nuortenlinkki.fi – Nuuska.)

Alkoholi. Tislaamalla tai käymismenetelmällä valmistettua juomaa, jonka juomisesta seuraa humalatila. Humalatila aiheuttaa ihmisessä motorisia ongelmia, aggressiivisuutta, muistihäiriöitä ja ajattelukyvyn heikkenemistä. Kun juodaan pieniä määriä alkoholia niin jännittyneisyys ja estot vähenevät. Jos nautitaan suuri määrä alkoholia kerralla, voi saada alkoholimyrkytyksen. Tästä voi seurata erilaisia elimistön vaurioita ja tajuttomuutta. Yleensä sammumisessa on kyse alkoholimyrkytyksestä. Pitkällä aikavälillä alkoholi voi pahentaa psyykkisiä ongelmia, heikentää fyysistä terveyttä sekä aiheuttaa riippuvuutta. Alkoholia saa nauttia ja pitää hallussaan vain täysi-ikäiset henkilöt. (Päihdelinkki.fi - Alkoholesite; Aalto-Setälä ym. 2003, 6.) Kuitenkin uutisoinneista ja muista julkaisuista voi havaita, että alkoholi on Suomessa kulttuurillisesti hyväksytty päihde. Alkoholia nautitaan, kun taas kannabista käytetään. (Siro 2017, 5.)

Amfetamiini. Amfetamiini on keskushermostoa stimuloiva huumausaine, jonka käyttö, valmistus tai välittäminen on laitonta Suomessa. Amfetamiinin vaikutukset perustuvat siihen, että aine kiihdyttää ihmisen elintoimintoja. Tällöin ihminen voi kokea kiihtyneen mielihyvän tunteita ja kadottaa väsymyksen ja näläntunteen. Aineen käytön takia verenpaine kohoaa ja pulssi kiihtyy. Käyttö laajentaa silmän pupilleja. Pitkällä käytöllä seurauksena ovat mahdolliset keskushermostovauriot, yleisesti aineen käyttöön liittyvät voimakkaat mielialavaihtelut, erilaiset elimistön toimintahäiriöt sekä riskit, joita suomensisäisellä käytöllä on. Amfetamiini ja sen johdannaiset vaikuttavat negatiivisesti käyttäjän psyykkiseen vointiin aiheuttamalla sekavuutta ja persoonallisuuden muutoksia. (THL - tietoa eri huu-

meista; Aalto-Setälä ym. 2003.) Kansankielessä amfetamiini tunnetaan muun muassa termillä *piri*.

Kannabis. Cannabis on yleisin laiton huumausaine Suomessa, jonka tuotteita ovat marihuana, hasis ja hasisöljy. Vuoden 2006 väestökyselyssä selvisi, että noin 13 prosenttia suomalaisista on joskus elämässään kokeillut tai käyttänyt kannabista. (Rönkä 2008, 21.) Kannabiksen polttaminen aiheuttaa hyvänolontunnetta, sekavuutta, puheliaisuutta sekä kehon motoriseen toimintaan liittyviä häiriöitä. Pitkäaikainen käyttö voi aiheuttaa ahdistuneisuutta, psykoottisuutta sekä sekavuustiloja. Cannabisin polttaminen vaurioittaa hengityselimistöä ja nostaa verenpainetta sekä pulssia, altistaen sydän- ja verenkiertohäiriöille. (THL - tietoa eri huumeista; Aalto-Setälä ym. 2003.)

Lääkkeet. Ihmisillä on käytössä monia erilaisia lääkeaineita. Lääkkeiden liikakäyttö on sitä, että lääkkeitä käytetään liian suurina annoksina, pidempään kuin olisi tarpeen tai päihitymiskäytössä. Yleensä käytetään rauhoittavia lääkkeitä vaikutuksien vuoksi. Jos lääke kuuluu huumausaineluetteloon, sen käyttö reseptin tai lääkemääräyksen vastaisesti lasketaan huumausaineen käytöksi. Useimmiten väärinkäytetyt lääkkeet ovat rauhoittavia, hyvin vahvoja kipulääkkeitä, unilääkkeitä sekä esimerkiksi ADHD:n hoitoon tarkoitettuja lääkkeitä. (THL – tietoa eri huumeista.) Lääkkeiden päihdekäyttö on ympäri Suomen suunnilleen yhtä yleistä (Aalto-Setälä ym. 2003, 7).

Sekakäyttö. Puhuttaessa sekakäytöstä tarkoitetaan esimerkiksi alkoholin ja lääkeaineiden tai huumausaineiden sekakäyttöä vahvan päihtymistilan saavuttamiseksi. Sekakäyttö on yleistynyt, sillä erilaisia lääkeaineita on nykyään helpompi saada haltuun esimerkiksi internetistä tilaamalla. Sekakäyttöön liittyy lisäksi vahvasti jännityksen hakeminen elämään tai silkka uteliaisuus. Toisaalta taas jotkut saattavat hakea sekakäytöllä ratkaisuja ongelmiinsa, kuten mielialanvaihteluihin, masennukseen ja univaikeuksiin. Sekakäytössä riskit terveysongelmiin kasvavat, koska on hankala arvioida eri aineiden yhteiskäytön riskejä. Käyttäytyminen saattaa muuttua radikaalisti pienessä ajassa. Käytännössä kyseessä on arpapeli, jopa pienien eri aineiden yhteisannosten vaikutus voi olla hengenvaarallinen. (Nuortenlinkki.fi – Sekakäyttö.) Yliannostustilanteissa nuorilla on usein epäselvyys siitä, mitä kaikkea he ovat ottaneet päihtyäkseen (Fröjd ym. 2009, 18).

Riippuvuus. On olemassa sekä positiivista että negatiivista riippuvuutta. Positiivisessa mielessä riippuvuus on esimerkiksi turvallisuuden tunnetta ihmissuhteissa ja positiivista luottamusta. Negatiiviseksi se muuttuu heti kun kyse on pakonomaisesta toiminnasta, josta koituu psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia ongelmia. Fyysisessä riippuvuudessa on kyse siitä, että käyttäjä saa fyysisiä vierotusoireita lopetettuaan päihteiden tai huumeaineiden käytön. Kun käyttäjä jää koukkuun tunnetilaan, jonka päihde aiheuttaa, on kyse psyykkisestä riippuvuudesta. Silloin kun kaikki käyttäjän sosiaalinen toiminta pyörii päihteidenkäytön ympärillä, on kyse sosiaalisesta riippuvuudesta. Psyykkinen ja sosiaalinen riippuvuus ovat yhtä kuin huumehakuinen käyttäytyminen. (Leskinen 1999, 18–19.) *Toleranssi* eli sietokyky on jollekin aineelle muodostuva kestävyys, joka kasvaa sitä mukaan, miten usein ja kuinka paljon ainetta käytetään. Kun toleranssi kasvaa, joutuu ainetta käyttämään yhä enemmän. (THL – Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet.)

3.2 Nuorten päihteidenkäyttö

Nuorten päihteidenkäyttöön on liitetty monia eri syitä sekä riskitekijöitä. Riskitekijäksi kuvaillaan asioita, jotka ovat suoraan yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen nuorilla käyttää päihteitä. Näitä voi olla nuoren persoonalliset piirteet, geneettiset tekijät, perheolot tai muut ympäristötekijät. Eri kehitys- ja ikävaiheissa näillä tekijöillä on erilaisia merkityksiä nuorelle. Jos riskitekijöitä tutkitaan, niitä voidaan paremmin tunnistaa. Riskitekijöiden vastakohtana ovat taas erilaiset suojatekijät, jotka ovat taas päihteidenkäytön todennäköisyyttä vähentäviä tekijöitä. Riskiä sairastua päihdeongelmiin lisää myös traumaattiset kokemukset nuoruudesta, jotka ovat aiheuttaneet nuorena stressiä. Näihin kuuluu esimerkiksi seksuaalisen tai fyysisen väkivallan näkeminen tai kokeminen. (Aalto-Setälä ym. 2003, 10–11.)

Nuoruuteen kuuluu erilaisten rajojen rikkominen ja kokemusten hakeminen. Riskinottoa tehdään usein erilaisia päihteitä käyttämällä. (Fröjd ym. 2009, 4.) Toisaalta taas vaikka toiselle päihteiden käyttö on kokeilua, josta ei välttämättä jää jälkeä, voi se toiselle olla pahimmillaan huumekierteen alku, joka päättyy itsetuhoisuuteen (Aalto-Setälä ym. 2003, 3). Nuoren oma persoonallisuus on suuressa asemassa näissä tilanteissa. Nuori, joka käyttää päihteitä usein ja rankasti voi olla eksyksissä omasta elämästään. Nuoren oma elämä tai perhe-elämä ei ole tällöin kunnossa. Itsetunnossa voi olla ongelmia ja nuori voi yksinkertaisimmillaan vaan kaivata aikuisen läsnäoloa ja aitoa välittämistä, jota ei kuitenkaan saa.

(Huhtanen 2012, 57.) Aikuisen läsnäoloa ja välittämistä ei kuitenkaan ole se, että ostetaan nuorelle alkoholia, jotta tämä voisi kokeilla rajojaan tai alkoholia. Nuoren alkoholinkäyttöä ei voi tällä tavalla säädellä, vaikka se olisi vanhemman alkuperäinen ajatus. (Fröjd ym. 2009, 32.)

Nuorten alkoholinkäyttöön on erilaisia syitä. Jotkut nuoret hakevat päihteidenkäytöllä kavereittensa hyväksyntää, mikä saattaa lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kieltäytyminen näissä tilanteissa voi olla nuorelle hankalaa, koska tällöin nuori voi ajatella, että hänet suljetaan kaveriporukasta ulos. Tällöin puhutaan sosiaalisesta riippuvuudesta. Nuoret voivat ehdollistua helpommin alkoholinkäyttöön, jos he saavat sitä aina kavereiltaan. Vaikka nuori ei vielä käyttäisikään päihteitä, voi tämän oma käytös ajaa hänet eroon turvallisesta kaveripiiristä. Uhmakkuus, käytöshäiriöt ja temperamentin ongelmat ajavat nuoren helposti uuteen kaveripiiriin, jossa samat käytöshäiriöt ja epäsosiaalisuus ovat ilmeisiä. (Aalto-Setälä ym. 2003, 4–11.)

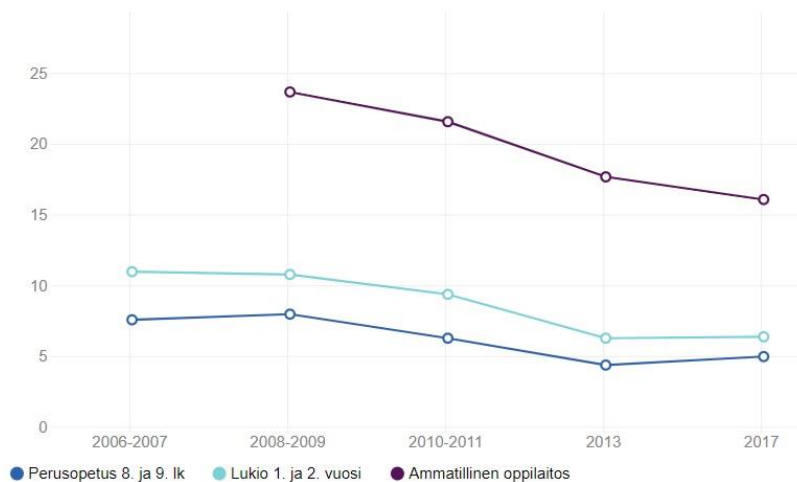
Jos vanhemmat ovat helposti stressiin reagoivia, voi tämä siirtyä periytymällä omalle jälkikasvulle. Tästä syntyvää ahdistusta nuoret saattavat hoitaa esimerkiksi päihteidenkäytöllä, koska se helpottaa heidän stressiänsä, ahdistuneisuuttansa sekä masennustiloja. Nuoret kokevat, että tällöin heistä tulee myös rohkeampia ja heidän mielentilansa piristyy (Fröjd ym. 2009, 11–20.) Vahvin tutkimusnäyttö liittyy alkoholistivanhempiin. Heidän lapsillaan on 3–4 kertainen riski muihin verrattuna sairastua alkoholiriippuvuuteen (Aalto-Setälä ym. 2003, 12.)

3.3 Nuorten päihteidenkäytön tilastoja

Kansainvälisesti eri tutkimuksissa on selvitetty, että noin 5 % länsimaisista nuorista on todettu jonkinlainen päihdehäiriö (Niemelä 2009, 49). Tässä täytyy ottaa huomioon se, että vaikka nuoren päihteidenkäyttö ei täyttäisi tiettyjä väärinkäytön tai alkoholiriippuvuuden menetelmiä, voi käyttö olla kuitenkin merkittävää. Suomalaisista nuorista kuitenkin noin viidesosa juo itsensä ”tosi humalaan” kerran kuukaudessa. (Huhtanen 2012, 76.) Tutkimuksen mukaan näyttäisi siltä, että alkoholin kulutusjakaumat jakaantuvat seuraavasti: pieni osa väestöstä juo todella paljon, suurin osa todella vähän ja muilla se on siitä väliltä (Härkönen ym. 2017, 3–4).

Pohjois-Savo. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt useita kouluterveyskyselyitä. Niistä vuoden 2017 kyselyn vastauksista voi tarkastella Pohjois-Savon tilastoja vuoden 2017 päihteidenkäytön osalta. Kyselyn vastaajat ovat olleet perusopetuksen 8. ja 9. luokka-asteilla, lukion 1. ja 2. vuosikurssilla sekä ammatillisessa oppilaitoksessa. Tutkimustuloksissa on selvinnyt, että hieman alle puolet perusopetuksen ja lukion oppilaista ovat kerran elämässään kokeilleet tupakkatuotteita. Ammatillisessa oppilaitoksessa vastaava tulos on noin 70 % vastaajista. Vuonna 2017 päivittäin tupakkatuotteita käytti ammattikouluissa noin 30 % kun lukioasteella vastaava tulos on alle 10 %. Kaikilla kouluasteilla pojat ovat enemmistönä. Laittomia huumeita oli kokeillut noin 16 % vastaajista ammattikouluissa. 8. ja 9. luokka-asteiden oppilaat olivat kokeilleet laittomia huumeita enemmän kuin lukiolaiset. (THL - Kouluterveyskysely 2017.)

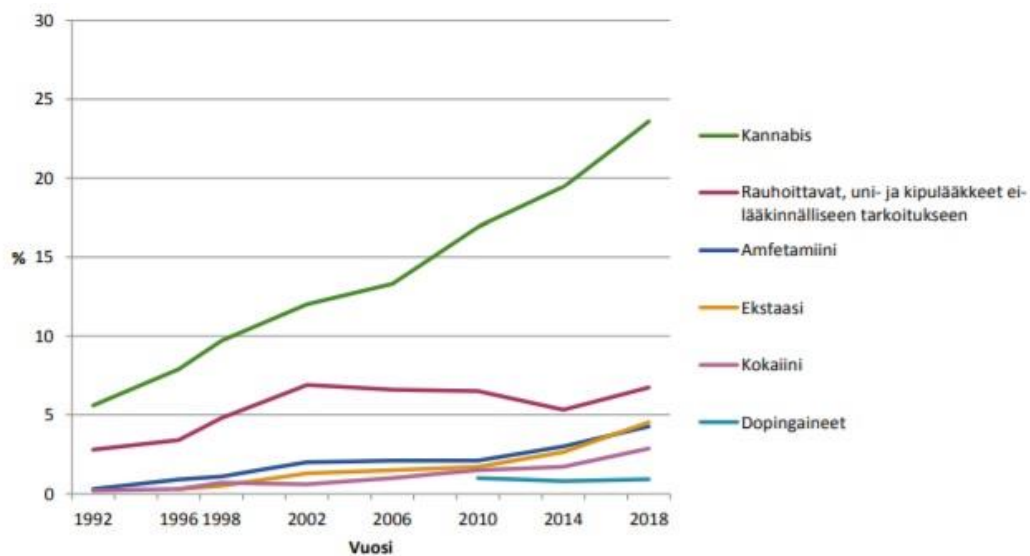
Vuosien 2006 ja 2017 välillä Pohjois-Savossa kerran viikossa alkoholia nauttivien ja kerran kuukaudessa humalassa olevien määrät ovat laskeneet lukiossa ja ammattikouluissa tarkasteluvälin aikana. Peruskoulun oppilailla taas vuoden 2013 jälkeen ei ole tapahtunut laskua kuukausittaisessa käytössä. Vuoden 2013 jälkeen on kuitenkin havaittavissa lievää nousua peruskoulun ja lukion opiskelijoissa alkoholin viikkokäytön suhteen (kuva 1). Päivittäin tupakoivien määrät ovat vähentyneet jokaisella kouluasteella, ammatillisissa oppilaitoksissa isoimmalla prosentilla. (THL - Kouluterveyskysely 2017.)

Kuva 1: Tilasto nuorten viikoittaisesta alkoholinkäytöstä Pohjois-Savossa vuosina 2006 – 2017. (Lähde: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1trend/summary_trendit?alue_0=235866&mittarit_0=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199975&sukupuoli_0=143993#.)

Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteutti vuonna 2018 päihdetutkimuksen. Tutkimuksessa vastaajina olivat 15 – 69 vuotiaat suomalaiset, joita oli noin 7000. Kaikista kokeilluin tai käytetyin huumeaine on ollut kaikenikäisten keskuudessa kannabis. Lisäksi vahvojen päihdeiden kuten amfetamiinin ja ekstaasin käyttö on viime vuosina lisääntynyt. Tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa se, että siinä ei ole tavoitettu henkilöitä, jotka asuvat laitoksissa tai ovat ilman vakituista osoitetta. On mahdollista, että näillä ryhmillä huumeaineiden käyttö on yleisempää kuin muilla. Puolet suomalaisista vastasivat, että kannabis pitäisi sallia vain lääkekäyttöön. 18 prosenttia oli sitä mieltä, että kannabiksen pitäisi olla täysin laillista. (Karjalainen ym. 2019.)

Tutkimustuloksista selvisi myös, että kannabis on yhä Suomessa useimmassa ikäluokassa eniten kokeiltu päihde. Muissakin päihdeaineissa näkyy lievää nousua vuodesta 2010 alkaen. Ainoastaan dopingaineiden kokeilut näyttävät tilastojen valossa laskevan. (Kuva 2.)

Kuva 2: Kannabista tai muita aineita joskus elämänsä aikana kokeilleiden tai käyttäneiden osuudet 15–69-vuotiaassa suomalaisessa väestössä vuosina 1992–2018, %. (Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018 raportti.)

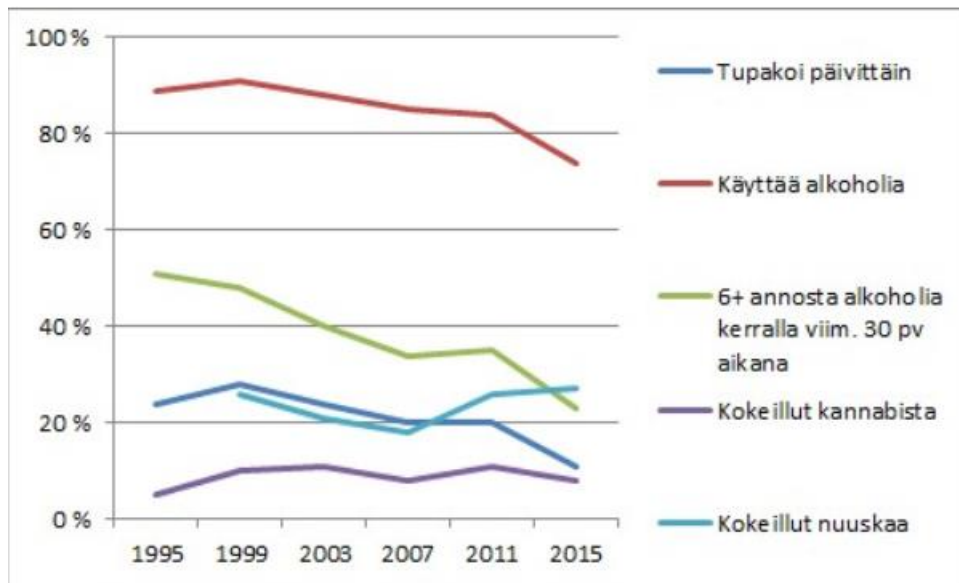
Nuorten terveystapatutkimus. Suomessa on toteutettu joka toinen vuosi nuorten terveystapatutkimus. Kyseessä on valtakunnallinen kyselytutkimus, jonka tarkoituksena on ollut selvittää 12–18 vuotiaiden terveystottumuksia. Kyseistä tutkimusta on tehty jo vuodesta 1977 lähtien. Vuoden 2017 kyselyyn vastasi 4058 nuorta. Kysely tavoitti hieman alle puolet tavoitelluista vastaajista. Tutkimuksessa selvisi, että päivittäinen tupakointi ja tupakoin-

tikokeilut ovat olleet jo jonkin aikaa laskussa. (Kinnunen J. ym. 2017, 16–18.) Kyselyssä selvitettiin myös vanhempien osuutta tupakoimiseen ja tupakan hankkimisen helppoutta. Tutkimus osoitti, että vanhemmista isät yleensä polttavat enemmän kuin äidit ja yli puolessa kodeista oli tiukat säännöt tupakoimisen suhteen. Käytännössä tupakointi oli nuorilta 60 % kodeista kiellettyä. Tupakointi ei tutkimuksen mukaan ole sallittua kouluissa. Alle 18-vuotiaat hankkivat yleensä tupakat kavereidensa kautta, täysi-ikäiset taas ostavat tupakat myyntipaikoista suoraan. (Kinnunen J. ym. 2017, 35–45.)

Samassa tutkimuksessa käsiteltiin vielä 12—18 vuotiaiden alkoholinkäyttöä. 12-vuotiaista pojista 97 % ja tytöistä 98 % olivat täysin raittiita. Erot sukupuolten välillä ovat pieniä. 18-vuotiailla tilanne on jo kääntynyt päinvastoin, ja alkoholia käytti enää pojista 13 % ja tytöistä 12 %. Humalajuominen on vuoden 2015 jälkeen lähtenyt lievään nousuun 14—18-vuotiaiden joukossa. (Kinnunen J. ym. 2017, 49–53.)

ESPAD. Euroopassa toteutettavassa ESPAD -järjestön (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) tutkimuksessa on tutkimustuloksia vuosien 1995–2015 väliltä Suomesta. 2000-luvulla suomalaisten nuorten tupakointi on vähentynyt kaikilla tarkasteluasteilla. Kahdessakymmenessä vuodessa on nuorten humalajuomisessa tapahtunut huomattavia muutoksia. Alkoholin saatavuus on tarkasteluajanjaksolla huonontunut nuorten mielestä, tämä johtuu siitä, että myynnin valvonta on selvästi tiukentunut. Muissakin pohjoismaissa on havaittu samanlaista laskua alkoholinkäytössä nuorten keskuudessa. Huumeita käytetään verrattain vähän Suomessa verrattaessa muihin maihin, mutta niiden riskiä pidetään nuorten keskuudessa yhä useammin vähäisenä. Koviin huumeisiin liittyviä riskejä pidetään vähäisenä, mikä voi ennakoita myöhempää käyttöä. (Raitasalo ym. 2016, 33–35.)

Alla olevasta kuviosta näkee nuorten alkoholin, humalajuomisen, tupakoimisen ja kannabiksen käytön vähentyneen vuosien 1995–2015 välillä. Nuuskan kokeilut ovat sen sijaan nousseet vuodesta 2007 lähtien (kuva 3). Vuonna 2015 toteutetun ESPAD-tutkimuksen mukaan nuorten päihteidenkäyttöön liittyvä kehityssuunta on Suomessa myönteinen. Havaittu tupakoimisen väheneminen on nuorten terveyden kannalta positiivista. Haasteena näyttäytyy muiden, osittain uusien, tupakkaa ja/tai nikotiinia sisältävien tuotteiden markkinoille tulo, mikä voi johtaa nikotiiniriippuvuuden yleistymiseen nuorilla. (Raitasalo ym. 2016, 33–35.)

Kuva 3: Eri päihteiden käyttö 15–16-vuotiailla suomalaisilla nuorilla 1995–2015. Lähde: THL - <https://thl.fi/fi/-/suomalaisnuorten-paihteiden-kaytto-on-vahentynyt-ja-kayton-riskeja-pidetaan-aiempaa-pienempina>.

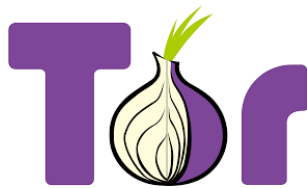
GYTS -tutkimus. Global Youth Tobacco Surveyn 2012 -tutkimuksen maaraportista selviää tupakointitottumuksia Suomesta. Tutkimus toteutettiin ensimmäisen kerran Suomessa. Tutkimus osoitti, nuorten tupakoinnin aloittamiseen on tärkeä puuttua jo yläkoulussa. Enemmistö yläkouluikäisistä on tupakoimattomia, mutta tästä joukosta joka viides osoitti alttiutta siihen, että aloittaisi tupakan polttamisen. Kuitenkin päivittäistä tupakointia oli vain seitsemällä prosentilla vastaajista. Sähkötupakkaa oli nuorista kokeillut noin 15 prosenttia, pojilla nämä kokeilut olivat yleisempiä. Tupakoivista nuorista noin neljä viidesosa osoitti jo riippuvuuden merkkejä tupakkaan, positiivista on, että yli puolet päivittäin tupakoivista haluaisi lopettaa tupakoinnin. (Ollila ym. 2014, 20, 24, 27.) Kouluissa valistusta tupakasta oli saanut vuoden aikana neljä viidestä yläkouluikäisestä (Ollila ym. 2014, 3).

Nuoret saavat yleensä tupakkatuotteet käyttöönsä jostain muualta kuin kaupallisista lähteistä, sillä heidän ikänsä ei riitä vielä ostotapahtumaan. Yleisin kanava tupakkatuotteille on kaverit tai muut ostokanavat. Päihdelinkin mukaan noin puolet alaikäisistä, jotka ovat yrittäneet ostaa tupakkaa, ovat onnistuneet yrityksissään. Kolme viidestä yläluokkalaisesta koki, että tupakkatuotteita on helppo saada. Vastaavasti seitsemäsluokkalaisista neljännes koki, että tupakkatuotteita saa helposti. Nuorten mielestä hinnan korotus voisi vaikuttaa tupakoinnin aloittamiseen. (Ollila ym. 2014, 35, 40, 48).

3.4 Tor-verkko

Tor-verkko (The Onion Router) on nykyaikainen kanava, jota useat käyttävät päihteitä hankkiakseen. Tor-verkko on ollut alun perin Yhdysvaltain laivaston kehittämä reititysteknologia, jonka avulla tietoliikennettä on salattu. Nykyään Tor-verkko on vapaaehtoisvoimin ylläpidetty tietoverkko, jossa käyttäjän toimet ja tietoliikenne on salattu. Tämän takia verkkoliikennettä on hyvin hankala tai lähes mahdoton analysoida ja tutkita. (Tor, 2019.) Tor-verkkoa käyttäviä sovelluksia voi asentaa lähes kaikkiin nykyaikaisiin älypuhelimiin.

Yksinkertaisimmillaan puhelimeen asennetaan nettiselain, joka toimii Tor-verkossa. Selainta käyttämällä pääsee erilaisille osto- ja myyntialustoille, jotka toimivat tavallisten verkkokauppojen tavoin. Kuka tahansa voi käyttää Tor-selaimia ja tutkia nettisivuja Tor-verkossa. Erilaisia nettiselaimia löytyy puhelimien sovelluskaupoista paljon. Tor-verkossa toimivan sovelluksen tunnistaa pääsääntöisesti violetista sipulista, joka on Tor-verkon logossakin o-kirjaimen kohdalla (kuva 4).

Kuva 4: Tor-verkon logo. (www.torproject.org)

Tor-verkkoa käyttävien nettiselainten yhteydessä käytetään usein lisäksi Wickr -nimistä pikaviestisovellusta, jonka tarkoitus on olla anonyymi ja salattu viestittelyalusta puhelimesta toiseen (kuva 5). Kun tietää toisen henkilön käyttäjätunnuksen, voi ottaa tähän yhteyttä sovellusta käyttäen. Wickr on Suomessa yleisesti käytössä päihteiden ostamista varten, toki sitä voi käyttää tavalliseen viestittelyyn. Iltasanomat ovat uutisoineet molemmista, jotta vanhemmat osaisivat keskustella lapsiensa kanssa, jos heidän puhelimestansa löytyy edellä mainittuja sovelluksia. Poliisin mielestä vanhemmat voisivat tällaisissa tilanteissa perustellusti kysellä lapsiltaan, mikä sovellusten käyttötarkoitus oikein on (Iltasanomat, 8.11.2017)

Kuva 5: Wickr sovelluksen logo. (www.wickr.com)

3.5 Lainsäädäntö

3.5.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 1 luvun 1 §:n (13.4.2007/417) selviää, että lain on tarkoitus turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Saman lain 1 luvun 2 §:n mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman tai huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lisäksi lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Ensisijainen kasvattaja ja päihdekoulutuksen antaja on siis lapsen vanhempi tai huoltaja. Jos kuitenkin nuori tavataan päihtyneenä, vanhemmat käyttämässä päihteitä lapsen ollessa paikalla tai muuten herää epäily, ettei perheessä ole kaikki hyvin. Lastensuojelulain 5 luku 25 § (12.2.2010/88) velvoittaa salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan asiasta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Ammatteja, joita kyseinen pykälä velvoittaa, on useita, mutta esille nostettavia on sosiaali- ja terveydenhuollon tai lasten päivähoidon ammattilaiset, opetustoimi, poliisitoimi, lastenpäivähoidon tai terveydenhuollon palvelun tuottajat ja opetuksen tai koulutuksen järjestäjät.

Kunnilla on lastensuojelulain 3 luvun 11 §:n (13.4.2007/417) mukaan velvollisuus huolehtia, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi, kun kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapinlahdella lastensuojelu on järjestetty virka-aikaan tavoitettavissa olevalla kunnan omalla sosiaalityöntekijällä. Virka-ajan ulkopuolella Ylä-Savon sosiaalipäivystys hoitaa Lapinlahden kunnan kiireelliset tapaukset. (lapinlahti.fi.)

3.5.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (30.12.2013/1287) 1 luvun 2. pykälään on kirjattu, että lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Lain tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta. Lisäksi turvata jokaiselle opiskelijalle varhainen tuki sitä tarvitsevalle ja turvata, että jokaisella opiskelijalla on yhdenvertainen saatavuus ja laatu opiskelijahuoltopalveluissa.

Opiskelijahuolto koostuu koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaisesta opiskelijahuollosta ja opiskelijahuollon palveluista. Opiskelijahuollon palveluihin kuuluvat lisäksi psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto. Opiskeluhoitoa toteutetaan yhdessä opetus- sekä sosiaali- ja terveystoimen, oppilaitoksien, opiskelijoiden vanhempien tai huoltajien kanssa yhteistyössä unohtamatta itse opiskelijoita, joiden toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, oppilas- ja opiskelijahuolto).

Tämän lain 2 luvun 9§:n mukaan oppilaitoksen sijaintikunta vastaa koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon järjestämisestä terveydenhuoltolaissa säädetyn mukaisesti. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada maksuton opiskeluhoito, jota opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttää. Terveydenhuollon kautta oppilaat voivat saada matalalla kynnyksellä apua päihdeongelmiin.

3.5.3 Alkoholilaki

Alkoholilain 1§:n (28.12.2017/1102) mukaan lain tarkoitus on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa. Alkoholilaki pyrkii vähentämään alkoholin käyttäjilleen, muille ihmiselle ja koko yhteiskunnalle aiheuttamia haittoja. Laki määrittää alkoholiin liittyvää myyntiä, valmistusta, maahantuontia sekä muun muassa anniskelua.

Vähittäismyynti- ja anniskelukiellot on määrätty Alkoholilain 5 luvun 37§:n mukaan, jotka ovat rajoittavia lainkohtia etenkin nuorille alle 18-vuotiaalle. Alkoholia ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa vähittäismyynnissä eikä anniskelussa alle 18-vuotiaalle, eikä henkilölle, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi. Myynti ja anniskelu on lisäksi kielletty, jos on perusteltu syy olettaa alkoholin luvaton luovuttamista tai myyntiä. Pykälän 2 momentti kieltää väkevän alkoholijuoman myynnin tai muutoin luovuttamisen vähittäismyynnissä alle 20-vuotiaalle.

3.5.4 Tupakkalaki

1 luvun 1§:n mukaan (29.6.2016/549) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Suomi on ensimmäinen maa maailmassa, joka on tällaisen tavoitteen kirjannut lakiin (HE 15/2016). Tupakkalaki on uudistunut viimeksi kesällä 2016, jolloin uudistuksen taustalla oli nimenomaan edistää erityisesti nuorten savuttomuutta kieltämällä savukkeista, kääretupakasta ja sähkösavukkeiden nesteistä kaikki tunnusomaiset tuoksut ja maut. Sähkötupakan ostoikäraja on säädetty samaksi kuin muilla tupakkatuotteilla, eli se on 18 vuotta. (Hakala Kristiina, 2015).

Myyntiä säännellään tupakkalain 7 luvussa, jonka 53 § kieltää tupakkatuotteiden, nikotiinesteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden ja sähkösavukkeiden myynnin tai luovuttamisen alle 18-vuotiaille. Saman luvun 57 § kieltää edellä mainittujen tuotteiden myynnin myös automaatista, jolloin alle 18-vuotiaat eivät voi ostaa tuotteita ilman myyjää.

3.5.5 Huumausainelaki

Huumausainelain 1 luvun 1 §:ään (19.12.2014/1127) on kirjattu, että lain tavoitteena on huumausaineiden laittoman Suomeen tuonnin, Suomesta viennin, valmistuksen, leviämisen ja käytön ehkäiseminen sekä muiden huumaantumistarkoituksessa käytettävien aineiden aiheuttamien terveysriskien vähentäminen. Muut lait, jotka täydentävät huumausainelakia ovat lääkelaki, laki ehkäisevästä päihdetyön järjestämisestä ja päihdehuoltolaki.

3.6 Päihteisiin liittyvät rikokset

Suomalaisen huumausainepolitiikan tarkoituksena on ollut huumausaineiden käytön ja leviämisen ehkäisy. Tässä on tavoitteena se, että huumausaineiden käytöstä aiheutuneet haitat, kuten rahalliset, henkiset ja terveydelliset haitat jäisivät mahdollisimman pieniksi. Kirjassaan ”Crime, Drugs and Social Theory” kirjoittaja Chris Allen (2007, 37) on selvittänyt huumausaineiden ja poliisin tekemien pidätysten yhteyttä. Sillä, että poliisi vähentää huumausaineiden määrää pidätyksillä on olemassa suora yhteys siihen, että oheisrikollisuus nousee. Tämä johtuu siitä, että huumausaineiden vähentyessä markkinoilta, niiden hinnat nousevat ja käyttäjät joutuvat tekemään oheisrikoksia, jotta voisivat rahoittaa huumausaineiden käyttönsä. Oheisrikollisuutta Suomessa on ollut muun muassa omaisuusrikokset. Pyritään hankkimaan rahaa, jota voidaan käyttää huumeiden hankkimiseen. Tästä syystä nuoretkin ovat rikostilastoissa esillä näpistyksissä ja muissa omaisuusrikoksissa. (Kinnunen A. 2008, 33.)

Rikoslakiin (19.12.1889/39) on Suomessa säädetty luku 50, jossa käsitellään huumausainerikoksia. Rikoslain 50 luvun 1 §:n *huumausainerikos* ja 2a §:n *huumausaineen käyttörikos*. Huumausainerikoksessa on kriminalisoitu huumausaineen valmistus, viljely, maahantuonti ja maastavienti, huumausaineen levittäminen myymällä, välittämällä tai toiselle luovuttamalla sekä hallussapito. Huumausainerikoksesta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on kaikissa kohdissa rangaistavaa. Kun huumausaineiden käyttö kriminalisointiin, tällä pyrittiin vähentämään huumausaineiden aiheuttamia ongelmia. Samalla yhteiskunta näyttää, että huumausaineiden käyttö ei ole hyväksyttävää. (Siro 2017, 4.)

Huumausaineen käyttörikoksessa (19.12.1889/39) taas on kriminalisoitu omaan käyttöön tarvittavan huumausaineen hallussapito tai sen hankkimisen yritys. Käyttörikoksessa kuitenkin taustalla on vaatimus vähäisestä määrästä huumausainetta. Käyttörikoksesta tuomitaan sakkorangaistukseen. Kyseessä on huumausainerikos, jos ainetta on enemmän tai kyse on ollut jostain huumausainerikoksen tunnusmerkistön toiminnasta. Luvun 50 rikoksissa on huomioitavaa, että tunnusmerkistö täyttyy vain, jos rikoksen kohteena on ollut huumausaine (Siro 2017, 49).

Alkoholirikkomukseen alaikäinen nuori syyllistyy, kun hänellä on hallussa alkoholia, seurauksena on rikesakko. Perinteisesti tästä rikkomuksesta jaetaan eniten sakkoja nuorille keväisin, kun nuoret juhlivat lukuvuosien päättymistä ja kesäloman alkamista. Poliisin tarkoituksena on viestiä nuorille, että alkoholin käyttö ei ole hyväksyttävää. Tällä pyritään myös estämään päihtyneiden alaikäisten joutumista rikosten uhreiksi (Iltalehti, 30.5.2015). Poliisille tulee alkoholilain (28.12.2017/1102) 86 §:stä oikeus ottaa haltuun ja hävittää alkoholijuomat, joihin niiden kantajalla ei ole laillista oikeutta.

Nuoret ajavat yhä useammin alkoholin vaikutuksen alaisena esimerkiksi mopoilla tai mopautoilla. Vuonna 2016 alle 18-vuotiaita rattijuopumuksesta epäiltyjä oli 320 henkeä kun rattijuopumuksia Suomessa oli 16 778. (Helsingin yliopisto 2017, 203). Esimerkiksi Seinäjoella on havaittu vuonna 2016, että alaikäisiä rattijuoppoja jäi kiinni yksi per kuukausi, kun vuoden 2015 aikana heitä jäi kiinni 5 ja vuosina 2013 ja 2014 yhteensä 11. (Ilkka, 25.10.2016.)

Rikoslain luku 23 (19.12.1889/36) käsittelee liikenne rikoksia, joihin kuuluu rattijuopumus sekä törkeä rattijuopumus. Tämä koskee myös nuoria, jotka kuljettavat moottorikäyttöisiä mopoja, kevyt moottoripyöriä tai kevyt nelipyöriä. Jos kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa niin, että veren alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on 0,5 promillea tai uloshengitysilman alkoholipitoisuus 0,22 milligrammaa litrassa syyllistyy rattijuopumukseen. Törkeässä rattijuopumuksessa veren alkoholipitoisuus on vähintään 1,2 promillea tai litrassa hengitysilmaa on alkoholia vähintään 0,53 milligrammaa. Rattijuopumuksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen kuudeksi kuukaudeksi, kun taas törkeästä rattijuopumuksesta tuomitaan vähintään 60 päiväsakkoa tai 2 vuotta vankeutta. Rattijuopumuksesta tuomitaan lisäksi silloin, jos alkoholin sijasta ajaa huumausaineiden vaikutuksen alaisena.

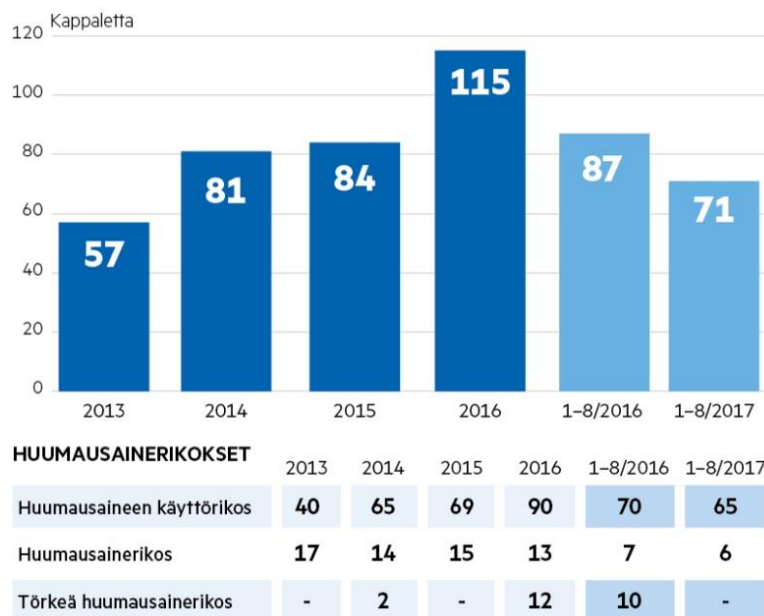
3.7 Nuoret rikostilastoissa

Nuorilla yleisimmät rikokset ovat huumausaineen käyttörikos ja alkoholirikkomus. Kun huumausaineen käyttörikoksista epäiltyjä oli 14 726 henkilöä vuonna 2016, niin 15—17-vuotiaita näistä oli 948, eli noin 15 prosenttia. Tyttöjä taas tästä määrästä oli 18 prosenttia eli noin 170 henkeä. Vuonna 2016 alkoholirikoksia tuli poliisin tietoon 2876. Näistä suurin osa oli alkoholirikkomuksia, joita alaikäiset olivat tehneet. Vuodesta 2015 erilaisten

alkoholirikosten määrä oli vähentynyt noin kolmellasadalla. Syitä tähän on tullin mielestä ollut pitkällä aikavälillä muun muassa alkoholiverotuksen muutokset. (Helsingin yliopisto 2017, 194–198.)

Nuoria on ollut epäiltynä vuonna 2016 ryöstörikoksissa 299 kertaa ja varkaus- ja omaisuusrikoksissa 6670 kertaa (Helsingin yliopisto 2017, 203). Omaisuusrikoksilla sekä ryöstörikoksilla nuoret voivat pyrkiä rahoittamaan huumeidenkäyttöään, useimmilla huumausainerikoksista tuomituilla onkin rikoshistoriassa paljon varkausrikoksia (Kinnunen A. 2008, 33).

Sisä-Suomen poliisilaitoksessa työskentelevä rikosylikomisario Jari Kinnunen on kertonut, että päihteet ovat merkittävässä roolissa rikoksissa, joissa alle 18-vuotiaat ovat epäiltynä. Esimerkiksi kaikkiin pahoinpitelyrikoksiin on liittynyt jonkinlainen velanperintä, huumeet tai erilaiset anastusrikokset. Naisten vuoksi nuoret miehet eivät Kinnusen mukaan syyllisty pahoinpitelyrikoksiin. Uutisesta selviää lisäksi, että neljässä vuodessa Pirkanmaalla huumausainerikokset alaikäisten keskuudessa ovat kaksinkertaistuneet (kuva 6). Kuitenkin suurin osa jää vielä pimentoon, sillä poliisin resursseilla ei pysty paljastamaan kaikkea. (Aamulehti, 4.10.2017.)

Kuva 6: Huumausainerikokset, joissa tekijä on alle 18-vuotias Sisä-Suomen poliisilaitoksessa vuosina 2013 - 2017. (<https://www.aamulehti.fi/uutiset/200436454>)

3.7.1 Nuorten rikosvastuu

Nuorten rikosoikeudellisesta vastuusta ja rangaistussäännöksistä säädetään rikoslain (19.12.1889/36) luvuissa 3 ja 6. Rikoslain 3 luvun 4 §:n mukaan, rangaistusvastuun edellytyksenä on yli viidentoista vuoden ikä ja syyntakeisuus. Alle viisitoistavuotias voi olla rikollisesta teosta epäilty, mutta häneen ei voi kohdistaa mitään rangaistustoimenpiteitä. Rikoslain 6 luvun 8 §:n 1. kohdassa määritetään, että lievennettyä rangaistusasteikkoa käytetään, jos rikoksen on tehnyt alle kahdeksantoistavuotiaana. Tällöin rikosentekijälle annetaan rangaistukseksi kolmeneljäsosaa rikoksen rangaistuksesta. Yhdysvaltalainen professori Gideon Yaffe toteaa, että nuorilla rangaistusten tulisi olla lievemmät kuin täysi-ikäisillä, sillä nuorilla ei ole ollut koskaan sananvaltaa lakien ja rangaistuksien laadintaan (Yaffe 2018, 1.)

Vaikka nuori olisi rikollisesta teosta epäilty ja alle 15-vuotias, niin vahingonkorvausvastuu on silti ikärajan. Näin ollen, jos 13-vuotias poika sotkee graffiteja seinään tai näpistää kaupasta suklaapatukan, joutuu hän korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Vahingonkorvauslaista ilmenee (31.5.1974/412), että vahingonkorvausvastuu koskee niin tahallista kuin huolimattontakin toimintaa, josta vahinko on aiheutunut.

Vaikka nuoren iän puolesta rangaistustoimia ei voida kohdistaa nuoreen, rattijuopumuksista tai huumausaineiden käyttörikoksista jää jälki poliisin rekisteriin. Poliisin rekistereissä sakkorangaistus huumausaineiden käyttörikoksesta näkyy 3 vuotta ja tuomiot rattijuopumuksista näkyvät 5 vuoden ajan. (Oikeusrekisterikeskus 2019.) Lisäksi useisiin oppilaitoksiin on nollatoleranssi esimerkiksi päihteiden käytön suhteen. Positiivisen testituloksen antaminen kannabiksen polttamisesta voi keskeyttää opiskelun esimerkiksi logistiikka-alan oppilaitoksessa. Nykyaikana huumausaineiden testaukset ovat mahdollisia kaikissa ammatinoppilaitoksissa, kun aikaisemmin ne olivat pakollisia pelkästään poliisi- ja pelastusalalla.

3.8 Tukea nuorelle

Jos nuoren haluaa saada tukitoimien piiriin, pitää ensin osata havaita mahdolliset merkit päihteiden väärinkäytöstä. Nuoren henkilökohtaisessa käytöksessä näitä saattaa olla masentuneisuus, väsymyksen tunteet, erilaiset aggressiotilat sekä yhteistyökyvyttömyys ja sulkeutuneisuus. Välit perheenjäseniin saattavat viilentyä ja nuori voi alkaa liikkumaan erilaisessa kaveriporukassa kuin aiemmin. Nuoren vuorokausirytmii voi muuttua radikaalisti. Mahdollinen päihteiden ongelmakäyttö voi tulla ilmi nuoren rahankäytöstä, joko rahaa häviää kotoa tai nuori kuluttaa rahaa yhä enemmän. Kuitenkaan tämä lista ei ole tyhjentävä, useissa tilanteissa satunnaista käyttöä voi olla vaikea havaita. (Aalto-Setälä ym. 2003, 12.)

Maria Huhtanen kirjoittaa gradussaan moniviranomaistoiminnasta nuorten alkoholinkäytön suhteen. Huhtanen on haastatellut useaa eri viranomaisalan ammattilaista yhteisten pelisääntöjen keksimiseksi. Viranomaiset ovat yhtä mieltä siitä, että se kuka ensimmäisenä on nuoren alkoholin tai päihteiden väärinkäytön havainnut, tulisi olla yhteydessä asiasta nuoren vanhempiin. Tässä tilanteessa tulisi tehdä alkukartoitus, puhutettaisiin nuorta ja ohjattaisiin tämä päihdealan tai mielenterveysalan ammattilaiselle tai sosiaalihuollon piiriin, koska pelkkä puhuttelu ei auta nuorta ongelman kanssa. Poliisi tekee aina lastensuojeluilmoituksen, jos nuori jää kiinni alaikäisenä alkoholinkäytöstä. Lastensuojelun toimenpiteiden takia nuori saatetaan jopa sijoittaa kiireellisenä ja vasten nuoren tahtoa. Viranomaiset kuitenkin kritisoiivat sitä, että vastuuta yritetään yhä siirtää viranomaiselta seuraavalle. (Huhtanen 2012, 41 – 66.)

Kouluissa pyritään ehkäisemään nuorten päihteidenkäytön kokeilua ja jatkuvaa käyttöä. Samalla kehitetään uusia tapoja, joilla nuorta voi auttaa, jos käyttö on jo alkanut sekä pyritään puuttumaan tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos käyttö on muuttunut ongelmalliseksi, koulun tehtävänä on pyrkiä ohjaamaan nuori hoitoon sekä avustaa sosiaali- ja terveysviranomaisia tilanteen edetessä (Huoponen ym. 2001, 9). Kouluissa pitää pyrkiä saamaan opiskelija taas takaisin opiskelemaan, sillä yksi merkittävä tekijä päihteidenkäytön aloittamisessa on huono koulumenestys. Nuori voi yrittää lievittää päihteidenkäytöllä turhautumistaan koulunkäyntiin, minkä takia olisi erityisen tärkeää pitää huolta nuorten opiskelumotivaatiosta ja koulunkäynnin mielekkyydestä. (Aalto-Setälä ym. 2003, 11.)

Jos vanhempana huomaa, että omalla lapsella on kehittymässä tai jo olemassa oleva päihdeongelma, tulee lapsi saada hoidon piiriin. Tällöin vanhemman tehtävä on auttaa avun löytämiseen. Ja vaikkei mitään ongelmia olisikaan, vanhempien pitäisi keskustella lastensa kanssa päihteidenkäytöstä. (Päihdelinkki.fi – tietoa päihdehoidosta.) Vanhemmille oman lapsen päihteidenkäyttö voi olla kuitenkin vaikea käsitellä ja he voivat tuntea itsensä voimattomiksi, minkä takia viranomaisien pitäisi osata huomata vielä myös vanhempien avun tarve (Leskinen, 1999, 24–25). Kaverit voivat yrittää tukea omia kavereitaan päihteidenkäytön lopettamisessa. Esimerkiksi suurin osa tupakoivista nuorista koki, etteivät tarvitsisi tukea tupakoinnin lopettamiseen. Kuitenkin tutkimuksen mukaan mitä vanhemmaksi nuori kasvaa, sitä enemmän kaverien ja vanhempien tuki merkitsee nuorelle lopettamisen tukena. Tytöt ovat usein empaattisempia ja vastaanottavaisempia tuelle kuin pojat ja he arvostavat tukea poikia enemmän (Ollila ym. 2012, 47).

Ylen (17.8.2018) verkossa julkaisemassa artikkelissa on hyvin ja johdonmukaisesti selostettu erilaisia neuvoja vanhemmille, kun heidän lapsensa käyttää päihteitä. Käyttö tulee kuitenkin yleensä aina yllätyksenä vanhemmille. Ensimmäisessä vaiheessa vanhempien epäilykset voivat herätä esimerkiksi, kun nuori vaihtaa kaveriporukkaa tai hänen kiinnostuksensa entisiin harrastuksiin ja ystäviin vähenee. Erilaiset ongelmat koulussa voivat viitata päihteiden käyttöön. Muissa vaiheissa kerrotaan, että kun nuori jää kiinni, pitää vanhempien ensin käsitellä omat tunteensa ja kiukku ja vasta sen jälkeen lähestyä nuorta. Huutaminen ei auta asiaa mitenkään. Pitää osoittaa, että on aidosti kiinnostunut lapsensa hyvinvoinnista. Loppupeleissä on tärkeää osoittaa, että kaikesta huolimatta nuori on yhä rakas vanhemmilleen, oli tämä tehnyt mitä tahansa.

Ennaltaehkäisevää toimintaa ja päihdehoitoa Suomessa tarjoaa jokainen kunta. Kuitenkin kunnan tarjoaman palvelun lisäksi on olemassa paljon yksityisiä toimijoita, jotka tarjoavat myös apua päihdeongelmiin. Yleisesti voidaan todeta, että päihdeongelmiin on saatavissa Suomessa monipuolista apua. Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on oikeus oman asuinkuntansa maksuttomiin palveluihin, yksityisistä toki maksetaan itse. (Päihdelinkki.fi – tietoa päihdehoidosta.) Yksityiset palvelut ovat maksullisia, mutta niitä voi saada nopeammin kuin julkisen puolen palveluita. Nopean avun saaminen voi olla ensiarvoisen tärkeää hyvään lopputulokseen pääsemisessä.

Fröjd ym. (2009, 22) on todennut, jos nuoret alkavat kokeilla ja käyttää esimerkiksi alkoholia vasta nuoruusiän loppupäässä, heille riippuvuuden kehittymisen riski on pienempi. Ikinä ei voi tietää kenestä tulee ongelmakäyttäjä. Nuoret, jotka eivät koskaan aloita tupakointia eivät yleensä aloita koskaan myöskään huumeiden käyttöä. Mikäli halutaan ehkäistä huumeiden käyttöä, tulee ensimmäisenä ehkäistä tupakointia ja muita lievempiä päihteitä. (Fröjd ym. 2009, 22.)

3.9 Ennalta estävä toiminta

Henry Shaftoe teoksessaan ”Crime prevention, Facts, Fallacies and the Future” käsittelee rikosten ehkäisemistä. Hän korostaa kirjassaan ennalta estävän työn tärkeyttä rikosten ennalta estämisessä. Vankiloiden kapasiteetin kasvattaminen ja pidempien tuomioiden antaminen rikoksista on ainoastaan nopea korjaus sen hetken ongelmaan. Jatkuva taistelu huumeita vastaan pitäisi lopettaa ja puolestaan keskittyä ennalta ehkäisyyn, pienentää kansalaisten motivaatiota sekä mahdollisuuksia rikoksiin. Keino ei ole niin nopea, kuin mitä päättäjät haluavat. Keino on kuitenkin Shaftoen mukaan pitkällä aikavälillä tehokkaampi, ihmisoikeuksia kunnioittavampi ja jopa edullisempi. (Shaftoe 2004, 4-16.)

Kun ulkomailla tarkastellaan hätäkeskuksen puheluiden vastausnopeutta ja rikosten selviämisprosentteja sekä niiden selvittämisaikoja tulosten takia, huomataan että poliisin ennalta estävässä toiminnassa on korjattavaa. Kariikoidusti voidaan sanoa, että poliisi odottaa, että rikos tapahtuu ja sitten isketään vasta täydellä voimalla. Esimerkkiä pitäisi Shaftoen mukaan ottaa palokunnasta, joka tekee aktiivisesti ennalta estävää työtä, ettei tulipaloja syntyisi laisinkaan. Kansan mielestä aina paras tapa ennalta estää rikoksia olisi saada lisää poliiseja katukuvaan. Shaftoen mielestä ei pidä olettaa, että huumeet aiheuttavat rikollisuutta, vaan pitää mieluummin kysyä, mikä aiheuttaa huumeiden käyttöä. (Shaftoe 2004, 149, 153, 213.)

Suomessa huumausainepolitiikka perustuu yhteiskunnallisiin toimiin, lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin. Näillä ehkäistään huumausaineiden kysyntää ja tarjontaa sekä vähennetään niiden haittoja. Huumeongelmista kärsivät henkilöt pyritään saamaan mahdollisimman varhain hoitoon ja laittomaan toimintaan syyllistyneet rikosoikeudelliseen vastuuseen. Haittoja Suomessa on pyritty vähentämään esimerkiksi perustamalla vaihtopisteitä

käytetyille neuloille ja ruiskuille sekä laajentamaan korvaushoitoja. Ennalta ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kunnissa ja sitä kehitetään yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välillä. (Varjonen 2015, 18 – 20.)

Ylä-Savon Sote Kuntayhtymän on laatinut vuonna 2015 mielenterveys- ja päihdetyön strategian vuosille 2016 – 2020. Strategian tavoitteena on nuorten osalta katkaista päihdeongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle. Päihdeongelmaisten vanhempien lapset pyritään tunnistamaan varhaisessa vaiheessa, jotta heidän kasvuaan voi tukea. Tällä toiminnalla tavoitellaan ehkäisevää vaikutusta, jotta nuoren alttius sairastua mielenterveysongelmiin ja ajautua päihteiden ongelmakäyttäjäksi vähenee. Strategiaan on kirjattu, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää päihteisiin liittyviin asenteisiin ja mielikuviin. (Ylä-Savon Sote-Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2016 – 2020.)

Poliisi on laatinut ennalta estävän toiminnan strategian, joka määrittää toiminnalliset tavoitteet ja strategiset linjaukset vuosille 2019 - 2023. Edellinen ennalta estävän toiminnan strategia julkaistiin vuonna 2014 ja keskeinen tavoite silloin oli luoda ennalta estävän toiminnan rakenteet kaikille poliisilaitoksille. Uudessa strategiassa todetaan, että toimintaympäristön muutosten vuoksi poliisin ennalta estävä toiminta on jatkuvasti merkittävämmässä roolissa sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. (Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023, 4.)

Ennalta estävän työn strategian tavoitteet vuosille 2019 – 2023

1. *Ennalta estävällä työllä vähennetään rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden aiheuttamia taloudellisia ja inhimillisiä kustannuksia ihmisille ja yhteiskunnalle*
2. *Ylläpitää ja vahvistaa ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta*
3. *Ylläpitää ja vahvistaa ihmisten luottamusta poliisiin tunnistaen ja ottaen huomioon eri väestöryhmien, vähemmistöjen ja eri ikäryhmien sekä maan eri alueiden tarpeet*
4. *Tukea poliisin muita toimintoja erityisosaamisella ja huolehtimalla siitä, että ennalta estävän toiminnan yhteistyöverkostot ovat hyödynnettävissä myös muussa poliisitoiminnassa*

(Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023, 11-13.)

Poliisin tuoreimmassa ennalta estävän toiminnan strategissa on yhdeksi työmuodoksi kirjattu moniammatilliset toimintamuodot kuten Ankkuritoiminta. Näiden työryhmien tavoitteena on yksilöiden ja perheiden ongelmiin puuttuminen tunnistamalla ongelmien taustalla oleviin syihin ja vaikuttamaan niihin. Ei ainoastaan puututa syiden seurauksiin. Poliisin Ankkuritoiminta pyrkii katkaisemaan nuorten rikoskierteen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023, 15–16.)

4 TOIMINNALLINEN TUTKIMUS

Toteutamme laadullisen tutkimuksen selvittääksemme, millaiselle kehitystyölle koululla on erityisesti tarve. Haastattelemme koulun opettajia sekä oppilaita ja näiden haastattelujen avulla kehitämme päihteisiin liittyvän kehittämistyön, jolle koulussa koetaan olevan tarve. Tavoitteena on keskustelutilaisuuksien avulla selvittää, mitkä päihteisiin liittyvät asiat ovat hyvin ja mistä kaivattaisiin mahdollisesti lisätietoa. Onko koululla jotain tiettyä päihteisiin liittyvää ongelmaa ja mitkä ovat mahdollisesti tulevia ongelmia. Tutkimuksen avulla tavoitteenamme on lisäksi selvittää, mistä mahdolliset ongelmat tai mahdollisesti tulevat ongelmat johtuu. Onko kysymyksessä esimerkiksi oppilaiden tiedonpuutteesta, asenteesta tai esimerkiksi ystävien tai kaveripiirin painostuksesta päihteisiin. Tavoitteena työllämme on ennalta ehkäistä nuorten päihteiden käyttöä parantamalla heidän tietoisuuttansa päihteistä ja niiden haittavaikutuksista.

Jorma Kananen on käsitellyt työssään Kehittämistutkimus – opinnäytetyönä, kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas, mitkä asiat ovat syytä ottaa huomioon toiminnallista tutkimusta tehtäessä. Kanasen mukaan on tärkeää muistaa, minkä vuoksi tutkimusta tehdään. Tavoitteena tutkimuksen avulla on joko poistaa kokonaan joku ongelma taikka kehittää jotain asiaa paremmaksi. Kehittämistyön vaiheet ovat: ongelman määrittely, ongelman tutkiminen, ongelman syiden ja seurausten analysointi, ratkaisun esittäminen, ratkaisun testaaminen, ratkaisun muokkaus testauksen pohjalta, uuden ratkaisun testaaminen sekä johtopäätökset. (Kananen 2012, 53.)

4.1 Menetelmät

Laadullinen tutkimus eli kvalitatiivinen tutkimus sopii tutkimusmenetelmäksi silloin, kun ilmiöstä ei ole aikaisempia tutkimuksia tai teorioita. Ilmiöstä halutaan saada ilmiöstä syväl-

linen näkemys ja halutaan luoda tutkimuksen avulla uusia teorioita tai hypoteeseja. (Kananen 2017, 33.) Laadullista tutkimusta voidaan tehdä useammalla tavalla, mutta kolme tärkeintä tiedonkeruumenetelmää ovat havainnointi, teemahaastattelu ja erilaiset dokumentit (Kananen 2010, 48).

Tutkimuksessamme hyödynnämme soveltaen ryhmähaastattelua sekä teemahaastattelua. Pidämme haastattelut mahdollisimman keskusteluhenkisenä ohjaten keskustelua niin, että saamme esille tietoa, jota tarvitsemme tutkimukseemme. Koska emme etukäteen tiedä esimerkiksi opettajien osallistujamäärää, sovellamme haastattelua tilanteen mukaan.

Ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu on haastattelutilanne, jonne kutsutaan kerralla useampi henkilö kerralla. Ihmisten pitää olla sellaisia, joilla on kokemusta tarkasteltavasta asiasta sekä kyky saada aikaan muutoksia. Ryhmähaastattelua toteuttaessa pitää yhden toimia puheenjohtajana ja puheenjohtajan täytyy olla aina organisaation ulkopuolelta oleva henkilö. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä toteutetun ryhmähaastattelun pääasia on tietenkin saada tietoa tutkittavasta asiasta, Tämän lisäksi on tärkeää, että haastatteluun osallistuvien tietoisuus tutkittavasta asiasta paranee ryhmähaastattelun ansiosta. (Vilkkä 2015, 125.)

Ryhmähaastattelua varten on otettava otanta perusjoukosta, joilta halutaan saada tietoa aiheesta (Vilkkä 2015, 182). Haastattelujen tavoitteena oli saada mahdollisimman paljon opettajien ja oppilaiden omaa vapaata kerrontaa nuorten päihteiden käytöstä heidän kouluissaan.

Avointa haastattelua ei rakenneta tiettyjen kysymysten tai lomakkeiden ympärille. Haastattelija määrittää aiheen, mistä keskustellaan ja ryhmän jäsenet saavat kertoa aiheista omista näkökulmistaan. Haastattelija voi kuitenkin kysyä tarkentavia kysymyksiä. Avoinhaastattelu on enemmän keskustelutyypinen tilaisuus, jossa aineistoa kerätään sen pohjalta. (Vilkkä 2015, 104.)

Teemahaastattelu. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teemat, joita tutkimushaastattelussa olisi välttämätön käsitellä tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä tutkimushaastattelun aikana. Tavoitteena on, että kaikista teemoista vastaaja voi antaa oman kuvauksensa ja haastattelu-teemat on käsitelty vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä. (Vilka 2015, 124.)

Teemahaastattelussa on syytä jakaa aiheet selviin teemoihin ja muistaa, että kaikki teemat käydään tarkasti läpi, ennen kuin siirrytään seuraavaan teemaan. Täten mikään teema tai aihe ei jää vain pintapuolisesti käsitellyksi. Kananen kertoo toisessa teoksessaan, että teemahaastattelua voidaan nimenomaan käyttää kehittämistutkimuksessa siinä vaiheessa, kun halutaan tarkempaa ymmärrystä ilmiöstä tai asiantiloista. Kysymysten laatiminen on haastattelussa tärkeää, koska oikeanlaisilla kysymyksillä saadaan oikeanlainen vastaus. Kysymyksiä tehdessä on tärkeää pitää mielessä, millaisen vastauksen kysymykseen haluaa. Avoimiin kysymyksiin, jotka alkavat esimerkiksi kysymyssanoilla: mitä, miksi, kuinka, ei voi vastata vain yhdellä sanalla, joten ne ovat teemahaastatteluissa toimivia. (Kananen 2010, 55–115.)

SWOT-analyysi. Yhdysvalloissa 1960-luvulla kehitettyä analyysiä käytetään laajasti tutkimuksissa. Tarkoituksena analyysin avulla on muodostaa tutkittavasta asiasta selkeä kokonaiskuva. Luonteeltaan SWOT on yhteen vetävä synteetinomainen analyysi, jossa voidaan analysoida tutkittavaa asiaa tällä hetkellä sekä tulevaisuudessa. (Vuorinen 2014, 89–94.)

SWOT-lyhenne muodostuu englanninkielisistä sanoista strengths (vahvuudet), weaknesses (heikkoudet), opportunities (mahdollisuudet) ja threats (uhat). Menetelmä on hyödyllinen silloin, kun innovoidaan kokonaan uutta ideaa ja sovelletaan sitä käytännön tilanteisiin, jolloin saadaan näiden molempien tuottama lisäarvo hyödynsaajalle. Menetelmässä ajatellaan niin, että vahvuudet ja heikkoudet koetaan sisäisinä tekijöinä. Sisäiset tekijät ovat siis jo olemassa olevia vahvuuksia ja heikkouksia yhteisössä. Mahdollisuudet ja uhat ovat puolestaan ulkopuolisia tekijöitä, jotka pyrkivät ennakoivat tulevaa. SWOT-analyysi on täysin ihmisten subjektiivinen näkemys tutkittavasta asiasta, jonka vuoksi eri henkilöiltä samasta tutkimuksesta voidaan saada täysin erilainen vastaus. Analyysin subjektiivisuuden vuoksi täytyy muistaa, että tulokset ovat suuntaa antavia. (Väyrynen 2010, 23.)

Haastattelujen pohjalta luomme omat SWOT-analyysit molemmille ryhmille. Näin saamme oppilaiden ja opettajien SWOT-analyysit, joita voimme verrata keskenään ja muodostaa niiden avulla käsityksen koulun ja alueen nuorten päihdeiden käytöstä.

SWOT-tutkimusta voidaan kutsua vertailevaksi tutkimusmenetelmäksi. Vertailevan tutkimuksen tavoite on löytää yksittäisistä tapauksista asioita, jotka nousevat tutkimusta tehdessä yhteisiksi asioiksi. (Alapuro & Arminen 2004, 48.) Ongelmaksi tässä menetelmässä voi koitua ihmisten oma subjektiivinen käsitys, joka voi johtaa siihen, etteivät he ymmärrä vertailtavia asioita samalla tavalla (Alapuro & Arminen 2004, 87).

4.2 Haastattelututkimuksen toteuttaminen

4.2.1 Opettajat

Opettajien haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna. Tutkimuksessa oli mukana noin kaksikymmentä opettajaa ja haastattelu pidettiin koulun opettajien huoneessa. Esittelimme ensin itsemme ja kerroimme aluksi kehittämistutkimuksesta ja työmme tavoitteista. Rohkaisimme opettajia kertomaan heidän omista näkemyksistään liittyen opiskelijoiden päihdeiden käyttöön. Myöhemmin päivällä keskustelimme vielä koulun terveystiedon opettajien kanssa muun muassa heidän koulunsa päihdekasvatuksesta ja siitä millainen on nykyinen opetussuunnitelma päihdekasvatuksen osalta.

Haastattelujen aikana meidän oli hieman sovellettava tekemäämme haastattelurunkoa, mutta siitä huolimatta saimme opettajilta kattavasti tietoa tutkimukseemme. Haastattelut pidimme keskustelun mallisena ja hyvin vapaamuotoisena, toinen meistä toimi puheenjohtajana ja toinen meistä puolestaan kirjasi muistiinpanoja ylös tutkimustamme varten. Keskustelua ei nauhoitettu, jotta opettajat eivät jännittäisi tilannetta. Opettajien kanssa käytetty haastattelupohja on liitteenä 2.

4.2.2 Oppilaat

Oppilaiden haastattelu toteutettiin koulun yhdeksännen luokan tukioppilaiden kanssa. Oppilaita oli yhteensä neljätoista ja haastattelimme heidät kahdessa ryhmässä. Haastateltaviksi oppilaiksi valittiin koulun tukioppilaita, jotka olisivat sosiaalisia ja mahdollisimman paljon mukana koulun toiminnassa, jotta saadaan selvitettyä mahdollisimman kattavasti ylä-

koulun oppilaiden päihteidenkäyttöä ja nykyisiä päihdetrendejä. Haastateltavat eivät voi olla alle 15-vuotiaita. Siitä syystä valitsimme haastateltavaksi yhdeksännellä luokalla olevia oppilaita, sillä he ovat täyttäneet 15-vuotta.

Tiloina molemmissa keskusteluissa meillä oli tyhjä luokkatila. Esittelimme oppilaille itsemme, sekä kerroimme, minkä vuoksi olemme keskustelemassa heidän kanssaan. Oppilaat olivat hyvin aktiivisia keskustelussa ja suhtautuivat aiheeseemme vakavasti. Neljän hengen ryhmässä keskustelu oli vapautuneempaa ja ryhmäkoko selvästi toimivampi saada syvällisempää tietoa kerättyä.

Oppilailta oli kattavasti tietoa Lapinlahden nuorten päihdetilanteesta, sekä itse heidän koulussaan esiintyvistä päihteistä. Saimme heiltä tietoa koulun oppilaiden käyttäytymisestä, luokka-asteiden käyttäytymiseroista ja lyhyen ajan muutoksesta käyttäytymisen ja päihteiden käytön osalta. Oppilaat kertoivat mielipiteensä päihdeopetuksesta sekä opettajien puuttumisesta päihteiden käyttöön. Oppilailta halusimme lisäksi kuulla, millaista tietoa he haluaisivat päihteistä saada ja millä tavalla he haluaisivat oppia päihteiden vaaroista.

Aikaa meillä oli molempien ryhmien kanssa käytettäväksi tunnin verran. Ehdimme käydä koko haastattelurunkomme läpi molempien ryhmien kanssa ja lisäksi pienemmän ryhmän kanssa aikaa jäi vielä yksityiskohtaisemman tiedon keräämiseen. Oppilaiden ryhmähaastattelussa toinen meistä toimi puheenjohtajana ja toinen muistiinpanojen kirjoittamiseen. Oppilaiden kanssa käytetty haastattelupohja on liitteenä 3.

4.3 Tulokset ja johtopäätökset

4.3.1 Opettajien haastattelu

Opettajien haastattelussa ilmeni, että aihe on heille ajankohtainen ja tarpeellinen. He suhtautuivat opinnäytetyöhömmö erittäin positiivisesti. Opettajien haastattelun pohjalta on tehty swot – analyysi, joka on esitetty taulukossa 1.

	Vahvuudet (Strengths)	Heikkoudet (Weaknesses)
Sisäinen ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Suurin osa oppilasta fiksuja ja hyvin käyttäytyviä - Monet ei käytä päihteitä lainkaan - Koulussa ei esiinny huumeita - Opettajat hyvin tietoisia nykytilastoista 	<ul style="list-style-type: none"> - Pukeutuminen - Kannabiksen ihannointi - Nuuskan yleistyminen - Nuorten vanhempien puuttuminen kotona käytökseen - Tilanne muuttunut viiden vuoden aikana huomattavasti - Välinpitämättömyys rangaistuksia kohtaan - Liian vähän oppitunteja aiheelle
	Mahdollisuudet (Opportunities)	Uhat (Threats)
Ulkoinen ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Aihetta pidetään tärkeänä - Opettajat kiinnostuneita auttamaan - Toivoisivat yhteistyötä poliisin kanssa enemmän 	<ul style="list-style-type: none"> - Seuraukset päihteistä - Yhä nuoremmat oppilaat puhuvat päihteistä - Vanhempien tietämättömyys päihteistä - Opetus tulee OPS:n mukaan liian myöhään - Vanhempien suhtautuminen (välittäminen esim. nuuska) - Viihdekäytön vaarat ei tiedossa - Internet

Taulukko 1: Opettajien haastattelun tuloksia Swot – taulukossa

Opettajien kanssa keskustellessa nousi esille koulun vahvuuksia. Opettajien mielestä suurin osa koulun oppilaista on fiksuja ja hyvin käyttäytyviä nuoria. Nuorilla on monenlaisia harrastuksia vapaa-ajalla, jolloin oheistoimintaa ei tarvitse hakea päihteistä tai muusta häiriökäyttäytymisestä. Opettajien mielestä vain pieni osa nuorista käyttää päihteitä. Täysin päihteetön elämä oli monen mielestä ilmiö, joka on viimeisen viiden vuoden aikana lisääntynyt.

Matin ja Liisan koulussa ei opettajien mielestä ole esiintynyt huumausaineita lainkaan. Opettajat tiedostavat ilmiönä kannabiksen yleistymisen ja tietynlaisen ihannoinnin nuorten keskuudessa esimerkiksi joidenkin nuorten vaatuksesta. Pieni osa oppilaista saattavat tulla kouluun olutmerkillä varustetulla hupparilla tai paidalla, jossa on kannabiskasvin kuva. Opettajat kokevat, että suurin vaikuttaja on paljon mediassa ollut julkinen keskustelu kannabiksen laillistamisesta. Opettajat olivat tietoisia, miten nykypäivänä tilastojen mukaan nuoret käyttävät enemmän kannabista, mutta heidän mielestään se ei vielä ole yläkouluikäisissä nuorissa Matin ja Liisan koulussa konkreettisesti näkynyt. Oppilaiden keskinäisissä keskusteluissa kannabis nousee esille entistä useammin.

Opettajat suhtautuivat aiheeseemme todella hyvin ja olivat valmiita auttamaan meitä kehitystyömme kanssa. Tällöin esille nousi opas, joka olisi suunnattu nuorten vanhemmille asioista, joita heidän olisi hyvä tietää nuorten päihteiden käytöstä sekä päihteiden käytön nykytilanteesta. Heiltä tuli idea, että he voisivat jalkauttaa oppaan Peda.net palvelun kautta jokaiselle nuoren vanhemmalle sähköisesti luettavaksi.

Asioita, joista opettajat olivat huolissaan tällä hetkellä, olivat nuorten asenteiden muuttuminen päihteitä kohtaan. Opettajat ovat laittaneet viestiä vanhemmille, joiden lapsien pukeutumiseen on kiinnitetty koulussa huomiota kannabiksen ihannoinnista, mutta asiaan ei ole tullut korjausta.

Päihteistä on selkeästi yleistynyt nuuska. Oppilailla näkee nuuskaa mukana koulussa ja oppilaat nuuskaavat jopa oppituntien aikana. Opettajien mukaan nuuskaa saadaan todennäköisesti jopa joidenkin oppilaiden vanhempien kautta. Keskustelussa nousi lisäksi vahvasti esille nuorien asenne rangaistuksia kohtaan. Opettajat ovat kuulleet koulussa esimerkkinä lauseen ”eihän siitä tule kuin sakkoa, jos ajaa päihtyneenä mopolla”. Tästä voidaan siis päätellä, että nuoret eivät tiedä, mitä rekisterissä näkyvät merkinnät voivat tarkoittaa tulevaisuudessa esimerkiksi tulevien opiskelupaikkojen, asepalveluksen sekä työpaikkojen

suhteen. Tätä asiaa ei koulussa käydä millään tavalla opetussuunnitelman mukaan läpi. Vastuu rekisterimerkinnän seurauksista on jäänyt tällä hetkellä joko vanhemmille tai koulussa vierailevalle poliisille.

Opettajat olivat aidosti huolissaan nuorten päihdetietoisuudesta sekä niihin liittyvistä riskeistä. Opettajien kanssa käydyssä keskustelussa nousi esille oppilaiden tietämättömyys viihdekäytön vaaroista, päihteidenkäytön seurauksista ja riippuvuudesta, joita useimmat päihteet aiheuttavat. Matin ja Liisan koulussakin ollaan huomattu ilmiö, että yhä nuoremmat ovat kiinnostuneita päihteistä. Jopa alakoulussa oppilaat saattavat käydä koulupäivän aikana tupakalla, sekä puhuvat kannabiksesta.

Monet opettajat olivat huolissaan nuorten vanhempien suhtautumisesta päihteisiin ja epäilivät, ettei osa vanhemmista ole tarpeeksi tietoisia lastensa tekemisistään. Hälyttäviä merkkejä ei välttämättä kotona osata tulkita poikkeavaksi käytökseksi tiedonpuutteen vuoksi. Uhkana voidaan pitää myös vanhempien ajatusmallia, joka saattaa olla ajalta, kun he ovat itse käyneet yläkoulua. He voivat ajatella, että yläkoululaiset ovat vielä liian nuoria käyttämään päihteitä, koska vertaavat tilannetta omaan nuoruuteensa. Nykyisin elämä pyörii niin vahvasti internetin ja sosiaalisen median ympärillä, että päihteitä on saatavilla yhä helpommin iästä huolimatta. Vanhemmat voivat jättää huomioimatta esimerkiksi oman lapsen lisääntyneen rahankäytön. Asia pyritään pitämään pois mielestä ajattelemalla, että 13-vuotias lapseni ei voi käyttää päihteitä, koska minäkään en käyttänyt niitä alaikäisenä. Mahdollisia hälytysmerkkejä päihteiden käytöstä ei tunnisteta nuorten kotona.

Yksi opettajista nosti esille jo tapahtuneen muutoksen. Kun aiemmin päihteet ja kovat huumeet olivat suurkaupunkien ongelmia, on tilanne nyt muuttunut. Yhä pienemmissä kunnissa tapahtuu huumausainerikoksia. Hänen virkauransa alussa pienet kunnat elivät ”lintukodossa”, jossa ei esiintynyt huumausaineita. Ilmeisesti syy tähän voisi olla, että niitä ei ole paikkakunnalla ollut tai sitten niitä ei ole siellä kukaan välittänyt. Nykyisin pienetkin paikkakunnat eivät ole enää turvassa, sillä huumausaineiden hankinta on tehty niin helpoksi. Tällöin vastuu jää huumausaineiden hankkimisesta yhä enemmän nuorelle. Internet on nykyisin kaikkien nuorten saatavilla ja yhteydet vieraisiin, muille paikkakunnille ja jopa ulkomaille ovat rajattomat. Opettajat eivät voi opetuksensa ohella puuttua nuorten toimintaan internetissä, joten käyttö on opettajien mielestä vanhempien vastuulla.

Opettajat olivat yhteneväisesti sitä mieltä, että päihdeopetus tulee nykyisen opetussuunnitelman mukaan liian myöhään, sillä yhä useampi nuori kokeilee päihteitä jo ennen opetuksen ajankohtaa. Tällä hetkellä päihteistä alkoholia, tupakkaa ja nuuskaa käsitellään opetussuunnitelman mukaan kahdeksannella luokalla ja huumausaineita vasta yhdeksännen luokan kevätlukukaudella.

Konkreettista esitystä tilanteen muuttamiseen opettajilta ei tullut, mutta erityisesti opettajat olivat huolissaan nuorten kotona tapahtuvasta kasvatuksesta. Opettajien mielestä vanhemmat eivät tiedosta nykynuorten päihteiden käytön tilannetta eivätkä osaa tunnistaa asioita, joista voisi huomata, että oma lapsi käyttää päihteitä taikka on halukas niitä hankkimaan. Monet opettajat olivat huolissaan nuorten asenteesta päihteitä kohtaan, joka oli selvästi viimeisen viiden vuoden aikana muuttunut.

4.3.2 Oppilaiden haastattelu

	Vahvuudet (Strengths)	Heikkoudet (Weaknesses)
Sisäinen ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Suurin osa ei käytä päihteitä - Tupakan käyttö vähentynyt - Yläkoulussa vähän päihteiden käyttäjiä 	<ul style="list-style-type: none"> - Nuuskan käyttö - Opettajien suhtautuminen - Yhä nuoremmat käyttävät päihteitä - Ei tietoa seurauksista - Päihteiden saatavuus
	Mahdollisuudet (Opportunities)	Uhat (Threats)
Ulkoinen ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Kavereiden suhtautuminen - Hyvä nuorisotalo 	<ul style="list-style-type: none"> - Yhä nuoremmat käyttävät päihteitä - Liian myöhäinen opetus - Opetuksen suppeus - Paikkakunnalla huumeet lisääntyneet

Taulukko 2: Oppilaiden haastattelun tuloksia Swot - taulukossa

Oppilaiden haastatteluissa tuli esille paljon samoja asioita kuin opettajien haastatteluissa. Suurin osa oppilaista ei käytä yläkoulussa mitään päihteitä. Mutta oppilaiden haastattelussa tuli esille, että osa oppilaista käyttää kuitenkin alkoholia ja myös yksittäisiä huumausaineiden käyttäjiä oli Matin ja Liisan koulussa tavattu. Oppilaat kertoivat nähneensä koulussa joko voimakkaasti päihtyneen oppilaan ja havainneensa huumaavia lääkkeitä hallussaan pitäviä oppilaita. Vapaa-ajalla oppilaat kertoivat nähneen päihteitä kuitenkin kouluympäristöä useammin esimerkiksi viikonloppuisin. Päihteistä yläkouluikäisillä näkee nuuskaa, alkoholia ja tupakkaa, mutta vanhemmilla he olivat nähneet myös huumausaineita. Nuorten mielestä päihteet ja huumeet ovat lisääntyneet erityisesti ammattikoululaisten ja lukiolaisien keskuudessa Lapinlahdella. Osa haastateltavista nuorista oli nähnyt sosiaalisessa mediassa laittomiin päihteisiin liittyviä päivityksiä entistä useammin. Eniten päihteistä käytetään tupakkaa ja nuuskaa. Yhdeksäsluokkalaisten mielestä tupakan käyttö on heidän yläkouluaikana vähentynyt, mikä johtuu nuuskan käytön lisääntymisestä. Oppilaiden mukaan nuuskaa on helppo hankkia ja sitä on aina saatavilla.

Osa lapinlahtelaisista käyttää kuopiolaisia välittäjiä hankkiakseen itselleen alkoholia. Torverkko oli osan oppilaiden tiedossa, mutta itse tukioppilaat eivät olleet siihen tarkemmin tutustunut. He osasivat kuitenkin kertoa, että osalla koulun oppilaista on kyseinen sovellus puhelimissaan. Tarkempaa sovelluksen käyttötarkoitusta he eivät osanneet sanoa. Oppilaat arvelivat, että heidän vanhempansa ei todennäköisesti tiedä mitä sanat Wickr tai Tor tarkoittavat.

Oppilaiden mielestä opettajat eivät puutu päihteiden käyttöön tarpeeksi. Rangaistustoimenpiteitä oppilaat pitivät riittämättöminä ja merkityksettöminä. Oppilaat saattavat saada jälki-istuntoa, mutta se ei ole monellekaan oppilaalle toimiva tapa olla käymättä tupakalla kouluaikana tai käyttämästä nuuskaa oppitunnin aikana.

Oppilaat nostivat esille oman huolensa siitä, että yhä useammat heitä nuoremmat opiskelijat käyttävät päihteitä. Oppilaat pitivät käytökseltään ongelmallisimpina koulun seitsemännen luokan oppilaita. Heillä on haastattelun mukaan voimakas näyttämisen halu uudessa koulussa, joka aiheuttaa erinäistä häiriökäyttäytymistä, päihdekokeiluja sekä päihteiden käyttöä. Kaikki opiskelijat olivat yhtä mieltä siitä, että päihdeopetus on hyvin suppeaa ja opetus tulee liian myöhään. He olivat olleet ensimmäisillä päihteisiin keskittyvillä oppitunneilla vuosi sitten. Näillä tunneilla käsiteltiin päihteitä ja niiden haittavaikutuksia hei-

dän mielestään liian suppeasti. Miltei kukaan opiskelijoista ei tarkemmin muistanut opetuksesta ja sen sisällöstä mitään. Eri päihdeaineita koskeva opetus oli oppilaiden mielestä liian suppeaa. Tällöin tehtävänä oli ollut ryhmätyönä tehdä esityksiä erilaisista päihteistä. Oppilaat olisivat toivoneet opetukselta syvällisempää paneutumista itse aiheeseen sekä laillisten ja laittomien päihteiden vaikutuksiin. Koulussa oli viimeisen kolmen vuoden sisään käynyt kerran kokemusasiantuntija kertomassa päihteistä ja se oli jäänyt oppilaiden mieliin mielenkiintoisena ja opettavana kokemuksena.

Oppilaat pitivät opettajien kanssa selkeänä heikkoutena tiedon puutetta siitä miten monenlaisia seurauksia päihteiden ja huumausaineiden käyttö voi aiheuttaa. Oppilailta suoraan kysyttäessä päihteiden käytön seurauksista oppilaat osasivat mainita vain päihteiden aiheuttaman riippuvuuden. Kerroimme oppilaille rekisterimerkinnästä ja siitä, miten laajasti se voi vaikuttaa tulevaisuuteen. He kertoivat, että esimerkiksi rekisterimerkinnöistä eikä muustakaan mahdollisista seurauksista ole oltu heille missään vaiheessa kerrottu koulun toimesta.

Kavereiden merkitys päihteiden käyttöön on nuorten mielestä merkittävää ja se voidaan kokea sekä mahdollisuutena tai uhkana riippuen kaveriporukasta. Meidän haastattelemat nuoret olivat sitä mieltä, jos heidän läheinen kaverinsa alkaisi käyttää jotain päihteitä, niin he puuttuisivat siihen. Nuorten asenne kuitenkin muiden kuin kavereiden päihteidenkäyttöön on hyvin neutraali ja he ajattelevat, että jokainen tekee omat päätöksensä. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että yläkoulussa merkittävää on, millaisessa kaveriporukassa viettää aikaansa. Ryhmän painostus sekä päihteettömyyteen sekä päihteiden käyttämiseen on nuorilla isossa roolissa. Lapinlahdella on nuorten mukaan hyvä nuorisotalo, jossa nuoret voivat viettää vapaa-aikaa viikonloppu iltaisin. Paikalla on mukavia nuoriso-ohjaajia, jotka valvovat toimintaa.

4.4 Kehittämistyö ja raportti oppaan laatimisesta

Päädymme haastattelujen tulosten yhteenvedon jälkeen laatimaan oppaan, joka on suunnattu nuorten vanhemmille. Ensimmäinen idea oppaasta tuli suoraan opettajien haastattelun aikana eräältä opettajalta. Idea sai nopeasti kannatusta ja opettajien mielestä oppaalle, joka sisältäisi ajankohtaista tietoa nuorten päihteiden käytöstä ja nuorille tarjottavista tukipalveluista, olisi tarve. Opettajat olivat sitä mieltä, ettei vanhemmat jokaisen nuoren kotona tun-

nista nykynuorten käytöksestä asioita, jotka voivat antaa viitteitä päihteiden käyttöön. Asiat, jotka nuoren käytöksessä viittaavat kiinnostuksesta päihteitä kohtaan pitäisi tunnistaa ajoissa kotona, sillä koulu voi harvoin puuttua päihteiden käyttöön aivan varhaisimmassa vaiheessa. Viitteet päihteiden käytöstä tai kiinnostuksesta päihteitä kohtaan tulisi huomata hyvissä ajoin kotona, jotta nuoren käytökseen päästäisiin vaikuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opettajat ehdottivat, että voisivat jakaa oppaan heidän peda.net palvelun kautta jokaiselle nuoren vanhemmille, jotta opas olisi helposti luettavissa sekä tavoittaa kaikki vanhemmat.

Oppaan tekemiseen päädyimme, koska tutkimuksemme tuloksissa oli selvästi havaittavissa yhä nuorempien kiinnostuneen päihteistä. Opettajat sekä oppilaan olivat sitä mieltä, että päihteisiin liittyvä opetus tulee koulun kautta liian myöhään verrattuna tarpeeseen. Koska opetussuunnitelman muuttaminen on opettajille niin kuin meillekin mahdotonta, voimme kuitenkin vaikuttaa työllämme nuorten vanhempiin eli ihmisiin, jotka tuntevat omat lapsensa parhaiten. Opas, jonka suuntaamme nuorten vanhemmille, auttaa tunnistamaan poikkeavia käyttäytymismalleja nuorena. Opas antaa vanhemmille tietoa päihteistä, neuvoo mitkä sovellukset puhelimesta voi viitata päihteiden käyttöön sekä kertoo tukipalveluista, jonne vanhemmat voivat ottaa yhteyttä. Lisänä on tietoutta eri rikoksista päihteisiin liittyen ja niiden seurauksista.

Tutkimustulosten perusteella tarvetta olisi ollut myös erilaisille koulutuspäiville tai rastiraudoille. Koemme, että jatkuvuutta ei olisi pystytty pitämään yllä pelkällä koulutuspäivällä. Opas voi olla käytössä useamman vuoden ja näin koululla on hyötyä työstämme vielä tulevien lukuvuosien aikana.

Työ toteutettiin pohjautuen opinnäytetyömme teoriaan. Lisäksi saimme molemmat hyviä vinkkejä ja neuvoja muilta poliiseilta poliisiasemillamme. Tärkeimpänä lähteenä oli kuitenkin koko rakenteen ja sisällön kannalta Matin ja Liisan koulun henkilökunnan sekä oppilaiden kanssa käydyt keskustelut.

Itse oppaan visuaalisesta ulkoasusta tuli hyvin pelkistetty. Halusimme, että opas kiinnittää lukijan huomion ulkoasullaan, joten käytimme värejä ja kuvamateriaalia. Oppaan visuaalista ilmettä ei tehty poliisimaiseksi, vaan se on enemmän epävirallinen ja nuorillekin luettavaksi sopiva. Emme liittäneet oppaaseen poliisin logoja. Kaikki kuvat on otettu interne-

tistä. Oppaasta tuli 9 sivun pituinen. Tähän sisältyy kansilehti, sisällysluettelon sisältävä sivu sekä loppusanat sisältävä sivu. Olemme itse tyytyväisiä oppaan ulkoasuun. Koemme, että opas on helposti luettava mutta silti kiinnostava. Pyrimme siihen, että yhdellä sivulla olisi vaan yhteen asiakokonaisuuteen liittyvää tekstiä. Tällöin välttyttäisiin turhalta sivujen selailulta edestakaisin. Lisäksi oppaan ulkoasua on suunniteltu siten, että se toimii niin sähköisenä versiona kuin tulostettuna pienen vihkosen muodossa. Oppaan alkuun ennen sisällysluetteloa laitoimme omat terveisemme lukijoille. Siitä selviää mikä on oppaan tarkoitus ja kenelle se on tarkoitettu.

Sisällysluettelo on koostettu suurimmaksi osaksi kysymyslauseista, jotka nousivat esille tutkimuksemme aikana. Sisällysluettelon on tarkoitus herättää mielenkiintoa sekä helpottaa ja selkeyttää oppaan käyttöä.

Oppaassa esitellään aluksi lyhyesti yleisimmät päihteet, joita nuoret useimmiten käyttävät tai joita nuorten hallusta löytyy. Näitä ovat tupakka, nuuska ja alkoholi, mutta näiden lisäksi myös nuorilla yleistyneet huumausaineet kuten kannabis ja amfetamiini.

Oppaan toisella sivulla kerrotaan asioista, joiden pitäisi herättää vanhemmissa huolta. Eli nuoren käytöksen muutokset ja muut merkit mahdollisesta päihteidenkäytöstä. Lisänä on pieni info Tor-verkosta, sillä Tor-verkko on yhä nuorempien saatavilla älypuhelimien yleistyttyä. Oppaassa on kerrottu päihteidenkäytön fyysisistä, rikosoikeudellisista ja elämään vaikuttavista seuraamuksista. Omasta mielestämme oppaan tärkein sivu on sivu 7. Lisäksi oppaassa on erilaisia toimintaohjeita vanhemmille tilanteisiin, jos he havaitsevat lapsen tai nuoren käyttävän päihteitä tai se tulee ilmi joltain muuta kautta.

Oppaan loppuun olemme laatineet listauksen erilaisista päihdetoimijoista, neuvontapuhelimista sekä linkeistä, joiden kautta voi saada apua päihdeongelmiin. Listaus ei ole tyhjentävä, mutta siihen on pyritty ottamaan ajantasaisia yhteystietoja mahdollisimman laajalla skaalalla. Näin ollen kynnys ottaa yhteyttä on matalampi, kun ei itse tarvitse selvittää ensin mahdollista apukanavaa itselle tai omalle lapselleen. Lisäsimme sivulle lisäksi paikallisen ennalta ehkäisevän päihdetyön työntekijän puhelinnumeron. Opettajat toivoivat meiltä, että oppaassa olisi jonkun paikallisen tukitoimijan yhteystiedot.

Oppaan ensimmäinen versio laadittiin helmikuussa. Tämän jälkeen lähetimme oppaan Martin ja Liisan koulun opettajille palautteen saamiseksi. Koulun puolelta saimme palautteen työstämme 1.3.2019. Henkilökunta oli koostanut palautteen ja korjausehdotukset yhdeksi tiedostoksi. Positiivista palautetta saimme oppaan visuaalisesta ilmeestä, eri puhelinsovellusten esittelystä ja tiedon ajantasaisuudesta. Korjausehdotuksia taas tuli kielenhuollosta, joidenkin asioiden täydennyksistä ja lisäyksistä. Jälkeenpäin tarkasteltuna palaute oli hyödyllistä ja saimme lisättyä tärkeää tietoa, joka meiltä oli aluksi jäänyt kirjaamatta oppaaseen.

Palautteiden perusteella tehtyjen korjaustoimenpiteiden jälkeen lähetimme viimeistellyn työn koulun käytettäväksi .pdf muodossa sekä Word-tiedostona. Näin ollen he voivat lisätä oppaan heidän omille nettisivuilleen vanhemmille ladattavaksi ja he voivat itse tulostaa opasta tarvittaessa jakokappaleiksi vanhempainiltoihin, koulunsa aloittaville nuorille matkaan tai vaikka alakoulusta yläkouluun siirtyville. Meidän on kuitenkin vaikeaa arvioida oppaan levikkiä, sillä kaikki vanhemmat eivät välttämättä lataa opasta. Tarjoamme kuitenkin kaikille koulun kanssa tähän mahdollisuuden.

Lopputuloksena syntyi oikeat asiat ja informaatiot sisältävä vihko, joka on lukijaystävällinen. Koemme, että opas ei ole tylsä vaan vanhemmat ja muut sitä lukevat henkilöt löytävät punaisen langan. Oppaan sisältämiä tietoja on helppo hyödyntää arjessa ja jos aiheesta tarvitsee syvempää tietoa, ovat loppuun lisäämämme tukipalvelut helposti nuorten ja heidän vanhempiensa saatavilla.

Jatkuvuuden varmistamiseksi olemme ilmoittaneet Martin ja Liisan koululle, että voimme tarvittaessa päivittää opasta erikseen sovittavan aikavälin verran. Oppaan tarkastamisen ja päivittämisen voi toteuttaa tarvittaessa esimerkiksi puolivuositain tai neljästi vuodessa. Päivittämisessä tärkeintä on tarkistaa aina eri tahojen yhteystiedot sen varalta, että ne ovat muuttuneet. Lisäksi voimme tarkistaa aina teorian kohdalta onko muutoksia tullut esimerkiksi lakiteksteihin tai säännöksiin.

5 POHDINTA

5.1 Haastattelututkimuksen tulosten pohdinta

Tutkimus osoitti Matin ja Liisan koulussa päihteiden käytön lisääntyneen erityisesti nuorempien oppilaiden keskuudessa. Haasteellisimpana luokkana pidettiin tutkimuksessa yläkoulun ensimmäistä eli seitsemättä luokkaa. Tutkimuksen mukaan opetusta olisi saatava kohdennettua nuoremmille oppilaille varhaisemmassa vaiheessa. Vanhempien vastuu osana päihdekasvatusta nousi tutkimuksessa vahvasti esille sekä opettajien että oppilaiden haastatteluissa.

Matin ja Liisan koululla tehdyn haastattelututkimuksen perusteella tuli tukea sille, että valtaosa nuorista on nykyään raittiita alkoholin suhteen. Nuorten kohdalla tilanne voi olla hyvin samanlainen kuin usein tehdyssä Juomatapatutkimuksesta selviää. Tutkimuksen mukaan näyttäisi siltä, että alkoholin kulutusjakaumat jakaantuvat seuraavasti: pieni osa väestöstä juo todella paljon, suurin osa todella vähän ja muilla se on siitä väliltä (Härkönen 2017, 3–4).

Tutkimuksen yhteenvedona voidaan todeta, että Matin ja Liisan koulussa tilanne vaikuttaa tällä hetkellä päihteiden käytön osalta melko hyvältä. Tupakointi on vähentynyt, mutta samalla nuuskan käyttö on lisääntynyt merkittävästi. Nuuskaa ei koettu oppilaiden puolelta niin vakavana terveyshaittana kuin muita päihteitä. Alkoholin käyttö on oppilaiden ja opettajien mielestä samalla tasolla kuin aikaisemminkin. Suurin osa haastateltavista nuorista eivät olleet nähneet paikkakunnalla kannabiksen kokeilua tai käyttöä. Muutamia oppilaita oli, jotka kertoivat, että tietävät jonkun nuoren kokeilleen kannabista. Yleisesti ottaen nuoret olivat sitä mieltä, että kannabis sekä muut huumaavat aineet tulevat nuorille käyttöön vasta yläkoulun jälkeen. Lääkkeiden väärinkäyttöön oppilaat eivät osanneet vastata, sillä niiden käyttöä on vaikea huomata koulussa. Tuloksena voidaan todeta, että nuoret ovat joko kokonaan päihdeettömiä ja nuoret, jotka käyttävät jotakin päihdettä, käyttävät useasti useampaa päihdeainetta. Tähän ”riskiryhmään” pitää päästä puuttumaan, jotta päihdeet eivät jatkuvasti muutu vahvemmiksi ja näin vie nuoria jo ennen täysi-ikäisyyttä mukanaan. Haastateltavien mielestä vahvin syy päihteiden käytölle on, että nuoret haluavat kuulua tiettyyn kaveriporukkaan. Toinen syy oli haastateltavien mielestä näyttämisen halu muille

nuorille. Koulun puolelta oppilaat kokivat, että opetus päihteistä alkaa liian myöhään ja on suppeaa. Haastateltavien mielestä suurin muutos lähiaikoina on, että yhä nuoremmat kokeilevat alkoholia, tupakkaa ja nuuskaa ennen yläkoulun aloittamista.

Koulussa oli käynyt silloin tällöin poliisi puhumassa nuorille päihteistä, mutta mitään säännöllistä kouluvierailusykliä ei ole ollut. Pohjois-Savossa on kouluja poliiseihin nähden niin paljon, joten kouluvierailuita tehdään nykyisin ainoastaan pyynnöstä. Resurssit eivät riitä siihen, että jokaisella kouluilla käytäisiin vuosittain. Tämä mahdollistaakin sen, että osa koulun oppilaista voi käydä yläkoulun, niin ettei ole lainkaan ollut poliisin pitämällä oppitunnilla. Koulu toivoi tiiviimpää yhteistyötä poliisin kanssa. Tutkimusta tehdessä opettajilta nousi aito huoli, etteivät nuoret usein ymmärrä esimerkiksi rattijuopumuksesta aiheutuvia seurauksia tulevaisuuteen sekä kokivat, että nuoret vähättelevät asian vakavuutta. Rikosoikeudellisesta vastuusta ja sen vaikutuksista tulevaisuuteen oppilaat eivät olleet koskaan kuulleet puhuttavan koulutuksen kautta. Mielestämme rikosoikeudellinen vastuu nuorten on kuitenkin tärkeä tiedostaa jo ennen kuin nuori on 15-vuotias. Tiedonhakua ei voida mielestämme jättää nuoren itsensä varaan, vaikka he paljon internetiä käyttävätkin, vaan asia on kerrottava heille riittävän varhaisessa vaiheessa aikuisen toimesta. Nuoren on tiedostettava päihteidenkäytön seuraukset jo ennen ensimmäistä kokeilukertaa. Jos nuori on elänyt pieniä näpistyksiä tehden tai maistellut kannabista satunnaisesti viisitoistavuotiaaksi asti, on oletettavaa, että hänen käyttäytymismalli ei poistu itsestään silloin kun hän viettää syntymäpäiväänsä viidentoista ikävuoden johdosta.

Mikä lopulta määrittää sen, että kuka päihteenkäyttäjistä jää kohtuukäyttäjäksi ja kuka riippuvaiseksi? Mielestämme ympäristötekijöillä sekä nuorten sosiaalisilla ympäristöillä on tähän suurin vaikutus. Nuori voi itse jättää päihteet pois tai olla kokeilematta päihteitä lainkaan, jos hän kuuluu sellaiseen kaveriporukkaan, jossa päihteitä ei käytetä. Useat tekijät altistavat nuorta päihteille, mutta jatkuva ongelmakäyttö kertoo isosta ongelmasta, johon tulee puuttua.

5.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Monia yhteiskunnallisia päätöksiä tehdessä ensimmäisenä nousee kysymys rahasta. Mitä muutos maksaa? Millaisia säästöjä muutoksella voidaan saavuttaa? Mistä saadaan rahoitus ehdotettuun hankkeeseen? Useat tutkimukset ja selvitykset ovat osoittaneet, että rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden ennalta estäminen on aina taloudellisesti kannattavampaa, riippumatta tapahtuman tai teon ja sen jälkiseurauksien hoitamisesta (Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023, 11). Mielestämme yhä nuorempien nuorten päihteiden käyttöön ja erityisesti lisääntyneisiin kannabiskokeiluihin pitäisi puuttua laajemmin. Tutkimuksemme mukaan nuoretkin haluaisivat tietoa päihteistä jo varhaisemmassa vaiheessa. Opettajat olivat samaa mieltä, että opetus tulee nykyajan nuorille opetussuunnitelman mukaan liian myöhään. Opetussuunnitelman muutos päihdeopetuksen osalta on mielestämme asia, jota tulisi aikaistaa nuorten ikämuutoksen myötä. Internetin käyttö ja internetin tarjoamat palvelut ovat mielestämme suurin aihe muutokseen. Yhä nuoremmat käyttävät sosiaalista mediaa, jossa voi nähdä päihteiden käyttöä, jonka jälkeen internetistä saa hankittua helposti päihteitä itselleenkin.

5.3 Itsearviointi

Päätimme kesällä 2018 tehdä opinnäytetyön yhdessä aloitettuamme työharjoittelujaksomme Itä-Suomen poliisilaitoksessa. Emme vielä silloin tieneet mikä on opinnäytetyömme lopullinen aihealue tai millainen työmme tulisi olemaan. Kuitenkin tiesimme, että haluamme tehdä ajankohtaisen opinnäytetyön jolle on tilausta. Ajankohtaisuus tuli esille tätä aihetta harkitessa jo ennen kuin työharjoittelumme oli päässyt kunnolla käynnistymään. Nyt kun muistelemme, niin kesällä me molemmat kohtasimme työtehtävissä alaikäisiä, jotka olivat silloin tai aiemmin käyttäneet päihteitä. Emme palanneet asiaan heti, vaan omilla tahoillamme työskentelimme työharjoittelun parissa. Kuitenkin heti heinä-elokuun vaihteessa päätimme alkaa jälleen ideoimaan opinnäytetyötämme.

Lopullinen aihevalinta tapahtui ensimmäisessä seminaarissa kolmeviikkoisjaksollamme. Saatuaamme ensimmäisestä aiheestamme palautetta, muokkasimme saamamme palautteen perusteella aihealuettamme. Kävimme jälleen työhön ja kolmeviikkoisjaksomme aikana olimme lähes päivittäin Poliisiammattikorkeakoulun kirjastossa. Kävimme läpi lähdekirjallisuutta, lainasimme eri kirjoja ja tutkimme nettisivuja, joista voisi olla hyötyä työssämme. Saimme pian kasattua varsin laajan teoriaosuuden pelkästään kolmeviikkoisjakson aikana.

Työn jaoimme niin, että Eino vastasi pääosin teoriasta ja tiedonhausta ja Elina taas tutkimusmenetelmistä ja niihin liittyvästä kirjallisuudesta. Yleisesti ottaen muutenkin saimme jaettua vastuuta hyvin ja kumpikaan ei luistanut sovitusta työtehtävistä. Koska meillä oli työharjoittelun aikana välimatkaa, emme kyenneet näkemään viikoittain tai edes välttämättä joka kuukausi. Kuitenkin aina kun tarve vaati, tapasimme opinnäytetyön tiimoilta ja jatkoimme jälleen omilla tahoillamme työskentelyä. Meillä oli kuitenkin tapana vähintään kerran viikossa soitella puhelimitse ja jutella opinnäytetyöstämme ja sen etenemisestä.

Itse kirjallista osuutta työstämme käytimme muutaman kerran ohjaajillamme väliarvioissa. Saimme hyvää ja rakentavaa palautetta, jonka kautta osasimme tehdä tarvittavia toimenpiteitä, että työmme laatu ei kärsisi. Joitain asioita, joissa meillä molemmilla on varmasti tulevaisuudessa ainakin tarkkailun ja parantamisen aihetta, ovat äidinkieli ja tekstin kirjoittaminen. Karsimme suurimmat virheet pois tekstistämme ja teimme siitä yhtenäisen pake-tin. Lähdeviittauksissa pyrimme käyttämään johdonmukaista ja samanlaista kirjaustapaa jokaisen lähteen kohdalla. Erilaisia lähteitä saimme hyvän määrän, toki asiaa olisi aina voinut tutkia vielä hieman enemmän. Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi lähteiden löytäminen ei ollut vaikeaa. Varsinkin sähköisiä lähteitä ja uutisointeja aiheeseen liittyen oli saatavilla enemmän kuin tarpeeksi.

Oppaan laatiminen meni hyvin. Kokonaisuutena arvioiden saimme rakennettua sellaisen produktin kuin itse halusimme. Se on meidän näköisemme, mutta ei meitä varten. Tarve oppaalle tuli Matin ja Liisan koulun puolelta ja palautteen perusteella koulussakin on oltu tyytyväisiä tekemäämme työhön. Emme ole vielä saaneet kuulla palautetta yksittäisiltä vanhemmilta, mutta jätimme yhteystietomme koululle, jotta tarvittaessa palautetta voisi ohjata meille, jos ja kun sitä tulee. Yhtenä kehityskohtena oppaan laatimisessa oli palautteen pyytäminen opinnäytetyömme ohjaajilta. Heidän lisäksi meidän olisi ollut hyvä saada suoraa palautetta vanhemmilta, eli oppaan kohderyhmältä ennen sen palauttamista koulun käyttöön. Toki Matin ja Liisan koulun henkilökunnan joukossa on opettajia joilla on lapsia, mutta saadessamme heiltä palautteen saimme käytännössä tilaajan palautteen. Loppukäyttäjiltä jäi siis palaute saamatta kokonaan. Toki tämän palautteen voi saada koulun kautta tulevaisuudessa.

Omasta mielestämme on selvää, että päihdeasiat nuorten keskuudessa tulevat mitä todennäköisemmin vielä yleistymään. Emme osaa sanoa tapahtuuko se lyhyellä vai pitkällä aikavälillä, mutta koemme, että näin tulee käymään. Ainakin aihe tulee päivä päivältä ajankohtaisemmaksi, kun asiasta uutisoidaan yhä enemmän ja siihen tartutaan poliisin ja muiden tahojen toimesta. Aiheen ajankohtaisuus ei kuitenkaan häviä koskaan, sillä tupakkaa ja alkoholia sekä erilaisia huumausaineita vaikuttaisi olevan aina saatavilla.

Mielestämme aiheen tutkimista voi jatkaa vielä monelta eri näkökulmalta. Esimerkiksi joku voisi laatia poliisille infopakettin, jota voitaisiin hyödyntää koulukäynneillä vuodesta toiseen. Tai sitten voisi selvittää, onko poliisin tekemä päihdevalistus oikeasti tehokasta vai miten nuoret sen kokevat toimivan. Harjoittelumme aikana huomasimme kyllä, että joissain poliisilaitoksissa oli havahduttu tilanteeseen ja tehty oppaamme kaltaisia tietoiskupaketteja vanhempia varten. Parhaassa mahdollisessa tilanteessa poliisiorganisaatio tuottaisi yhden oppaan jota kansalaisille voisi jakaa. Toki sellaista tehdessä olisi hankalaa saada mukaan alueellisia eroja toimintatavoissa tai tiedoissa.

Toivomme kuitenkin, että päihdeasioihin kiinnitetään tulevaisuudessakin yhä enemmän huomiota niin perheiden, koulujen kuin viranomaistenkin puolesta. Tärkeintä mielestämme on, että nuoria ei jätetä päihdeongelmien kanssa yksin. Tämän lisäksi tulee aina varmistaa vanhempien jaksaminen, että he eivät jää tilanteessa ilman apua.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, Terhi; Marttunen, Mauri & Pelkonen, Mirjami 2003: Nuorten päihdehäiriöiden varhaistunnistaminen. Kansanterveyslaitos, Mielen terveyden ja alkoholitutkimuksen osasto HUS/HYKS, Peijaksen sairaala, psykiatrian tulosyksikkö Nuorisopsykiatrian vastuualue. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78216/paihdehairiot.pdf?sequence>. Luettu 18.12.2018.

Aamulehti, 4.10.2017: Huolestuttava muutos: Alaikäisten tekemät väkivaltarikokset lisääntyneet Pirkanmaalla – "Ainuttakaan näistä rikoksista ei ole tehty selvin päin". verkkouutinen. Luettavissa: <https://www.aamulehti.fi/uutiset/huolestuttava-tilasto-alaikaisten-tekemat-vakivaltarikokset-lisaantyneet-pirkanmaalla-ainuttakaan-naista-rikoksista-ei-ole-tehty-selvin-pain-200436454>. Luettu 12.12.2018.

Alapuro, Ilkka & Arminen, Risto 2004: Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia. Vantaa, Dark Oy.

Allen, Chris 2007: Crime, Drugs and Social Theory – A Phenomenological Approach. Cornwall, MPG Books Ltd.

Fröjd, Sari; Kaltiala-Heino, Riittakerttu; Klaus, Ranta; von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri 2009: Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80114/4f346481-ad88-43d7-8320-c5ddbfc057c1.pdf?sequence=1>. Luettu: 15.12.2018.

Hakala, Juha 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki, Gaudeamus.

Hakala, Kristiina 2015: Eduskunta – tupakkalain uudistaminen. Päivitetty 7.7.2016. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/sivut/tupakkalain-uudistaminen.aspx. Luettu 4.1.2019.

Hallituksen esitys eduskunnalle tupakkalaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. Luonnos 11.8.2015. Luettavissa: <https://stm.fi/documents/1271139/0/Luonnos+hallituksen+esitykseksi+tupakkalaiksi.pdf/ce5d88d6-ddfe-431f-bc1e-29ae68c97752>. Luettu 14.12.2018.

Helsingin Sanomat, 30.1.2018: Suomalaisnuorten asenteet huumeita kohtaan höllentyvät – Poliisi pitää ilmiötä erityisen huolestuttavana. Verkkouutinen. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005545334.html>. Luettu 15.12.2018.

Helsingin uutiset, 11.7.2018: Espoosta paljastui järkyttävää tietoa huumeiden sekakäyttäjistä – HS: Nuorimmat kiinnijääneet vasta 13-vuotiaita. Verkkouutinen. Luettavissa: <https://www.helsingin uutiset.fi/artikkeli/686036-espoosta-paljastui-jarkyttavaa-tietoa-huumeiden-sekakayttajista-hs-nuorimmat>. Luettu 16.12.2018.

Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017: Rikollisuustilanne 2016, rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 22/2017. Luettavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/191756/Katsauksia_22_Rikollisuustilanne_2016_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Luettu 16.12.2018.

Huhtanen, Maria 2012: Nuoren alkoholinkäyttöön puuttuminen viranomaisnäkökulmasta. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83375/gradu05766.pdf?sequence=1>. Luettu 4.3.2018.

Huoponen, Kaarina; Peltonen, Heidi; Mustalampi, Saini & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo 2001: Päihteiden käytön ehkäisy – opas koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön. Hakapaino Oy.

Härkönen, Janne; Savonen, Jenni; Virtala, Esa & Mäkelä, Pia 2017: Suomalaisten: alkoholinkäyttötavat 1968–2016 Juomatapatutkimusten tuloksia. Helsinki, Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Raportti 3/2017. Luettavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134585/URN_ISBN_978-952-302-873-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 20.1.2019.

Ilkka, 25.10.2016: Missä vika, kun alaikäiset ajavat kannissa? Humalassa ajavien teinien määrä kasvanut merkittävästi. Verkko uutinen. Päivitetty 14.12.2016. Luettavissa: <https://www.ilkka.fi/uutiset/poliisiuutiset/missa-vika-kun-alaikaiset-ajavat-kannissa-humalassa-ajavien-teinien-maara-kasvanut-merkittavasti-1.2149257>. Luettu 18.12.2018.

Iltalehti, 14.12.2010: Poliisi hukkuu viinatehtäviin. Verkko uutinen. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2010121412825423>. Luettu 10.4.2019.

Iltalehti, 30.5.2015: Nuoret juhlivat koulujen päättäjäisiä - ensimmäisiä sakotettu jo alkoholista. Verkko uutinen. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2015053019781614>. Luettu 16.2.2019.

Iltasanomat, 8.11.2017: Poliisi varoittaa vanhempia: Jos nuoren älypuhelimesta löytyy joku näistä sovelluksista, voi olla aika keskustella. Verkko uutinen. Luettavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005441735.html>. Luettu 9.2.2019.

Kananen, Jorma 2010: Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä, Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kananen, Jorma 2012: Kehittämistutkimus opinnäytetyönä – Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampere, Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kananen, Jorma 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä, Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Karjalainen, Karoliina; Hakkarainen, Pekka & Salasuo, Mikko 2019: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. Helsinki. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin liitto. Luettavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137660/Suomalaisten_huumeiden_k%C3%A4ytt%C3%B6_ja_huumeasenteet_2018_tilastoraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 22.2.2019.

Kiianmaa, Kalervo 2017: "Nikotiinin farmakologiset vaikutukset". Teoksessa "Tupakka- ja nikotiiniriippuvuus". Heloma, Antero; Kiianmaa, Kalervo; Korhonen, Tellervo & Winell, Klas (toim.). Helsinki, Duodecim.

Kinnunen, Aarne 2008: Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumauserikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 233. Helsinki, Hakapaino Oy.

Kinnunen, Jaana M; Pere, Lasse; Raisamo, Susanna; Katainen, Anu; Ollila, Hanna & Rimpelä, Arja 2017: Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017/28. Helsinki. Luettavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80160/V2_kirjanmerkit_20170824_Suomi%20100_NTTT2017_korjaukset_mukana%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 19.12.2018.

Kouluterveyskyselyn tulokset vuodelta 2017. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-kouluterveyskyselyn-tulokset>. Luettu 10.4.2019.

Lapinlahden kunnan nettisivut. Luettavissa: <https://www.lapinlahti.fi/fi>. Luettu 20.1.2019.

Leivo, Mikko & Pulliainen, Mikke 2017: Sonkajärven lyseotien yläasteen oppilaiden päihteiden käyttö oppilaiden ja opettajien näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulun. AMK-opinnäytetyö. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126094/ON_Pulliaainen_ ja_ Leivo.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 15.12.2018.

Leskinen, Maire 1999: Koukussa lapseen – irti koukusta: Riippuvuus perheen näkökulmasta. Tampere, Tammer-Paino Oy.

Matin ja Liisan koulu. Lapinlahden kunnan koulujen verkkosivut. <https://peda.net/lapinlahti/perusopetus/mjlk>. Luettu 15.12.2018.

Niemelä, Solja 2009: Nuorten päihdeongelmien ehkäisy ja hoito. Teoksessa Tammi, Tuukka; Aalto, Mauri & Koski-Jännes, Anja (toim.). Irti päihdeongelmista. Porvoo, Edita.

Nieminen, Liisa 2006: Lapsuudesta vanhuuteen – Perus ja ihmisoikeuksien merkitys eri ikävaiheissa. Helsinki, Oy Edita Prima.

Nuortenlinkki.fi, 14.9.2016: Sekakäyttö ja lääkkeiden väärinkäyttö. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/huumeet-ja-laakkeet/sekakaytto-ja-laakkeiden-vaarinkaytto>. Luettu 17.12.2018.

Nuortenlinkki.fi, 5.12.2016.: Nuuska - suussa käytettävä tupakka. Verkkojulkaisu. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/tupakointi/nuuska-suussa-kaytettava-tupakka>. Luettu 17.12.2018.

Oikeusrekisterikeskus, 8.2.2019: Rikosrekisteri. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/asiakaspalvelu/rekisteritotteetjatodistukset/rikkosrekisteri.html>. Luettu 17.2.2019.

Ollila, Hanna; Ruokolainen, Otto & Heloma, Antero 2014: Yläkoululaisten tupakointi Suomessa Global Youth Tobacco Survey 2012 -tutkimuksen maaraportti. Tampere, Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Luettavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125469/URN_ISBN_978-952-302-342-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 12.12.2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö – oppilas- ja opiskelijahuolto. Luettavissa: <https://minedu.fi/oppilas-ja-opiskelijahuolto>. Luettu 18.12.2018.

Peltoniemi, Teuvo (toim.) 2013: Pääasiana alkoholi. Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki, Lönnberg Painot Oy.

Piisi, Ritva (toim.) 2001: Huumetyö. Tampere, Tammer-Paino Oy.

Päihdelinkki.fi. Alkoholiesite. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/info/materiaalit/maksuttomat-materiaalit>. Luettu 16.12.2018.

Päihdelinkki.fi. Tietoa päihdehoidosta. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/mista-apua/tietoa-paihdehoidosta>. Luettu 18.12.2018.

Raitasalo, Kirsimarja; Huhtanen, Petri & Miekkala, Mari 2016: Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset. THL Raportti 19/2015. Luettavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129809/URN_ISBN_978-952-302-572-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 18.12.2018.

Rönkä, Sanna & Virtanen, Ari (toim.) 2008: Huumetilanne Suomessa 2008. Uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista. Helsinki. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77712/Huumetilanne%20Suomessa%202008.pdf?sequence=1>. Luettu 18.12.2018.

Shaftoe, Henry 2004: Crime prevention, Facts, Fallacies and the Future. Printed in China.

Siro, Jukka 2017: Huumausainerikokset. Keuruu, Otavan Kirjapaino Oy.

Sisäministeriö: Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 1.2.2016: Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/-/suomalaisnuorten-paihteiden-kaytto-on-vahentynyt-ja-kayton-riskeja-pidetaan-aiempaa-pienempina>. Luettu 19.12.2018.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 28.9.2018: Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/keskeiset-kasitteet/paihteiden-riippuvuus-vertailu>. Luettu 16.12.2018.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 9.7.2015.: Tietoa eri huumeista. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-aikalisa-elama-raiteilleen/aikalisaohjaajien-materiaalipaketti/paihteet-ja-peliriippuvuus/huumeet/tietoa-eri-huumeista>. Luettu 18.12.2018.

TorProject: Tor overview. Luettavissa: <https://www.torproject.org/about/overview.html.en>.
Luettu 9.2.2019.

Varjonen, Vili 2015: Huumetilanne Suomessa 2014 – THL:n raportti 1/2015. Tampere, Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Luettavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 14.1.2019.

Vilkkä, Hanna 2015: Tutki ja kehitä. Jyväskylä, PS-Kustannus.

Vuorinen, Tero 2014: Strategiakirja – 20 työkalua. Helsinki, Talentum.

Väyrynen, Pirjo 2010: Käsikirja työpaikalla tapahtuvan oppimisen hyvien käytäntöjen siirtoon. Helsinki.

Yaffe, Gideon 2018: The age of culpability – children and the nature of criminal responsibility. Oxford University Press.

Yle, 17.8.2018: Jos nuori kärehtää huumeista, älä huuda vaan suhtaudu tilanteeseen avoimesti – viisi neuvoa vanhemmille. Verkkootikkeli. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10354662>. Luettu 17.2.2019.

Yle, 22.1.2019: Alaikäisten huumeiden käyttö lisääntyi rajusti Kuopion seudulla: "Huolestuttavinta on, että mukana on yhä nuorempia". Verkkouutinen. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10606871>. Luettu 17.2.2019.

Ylä-Savon Sote 2015: Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2016 – 2020. Luettavissa: <http://www.ylasavonsote.fi/documents/10192/15830/Mielenterveys-+ja+p%C3%A4ihdesuunnitelma2016-2020.pdf/bd622254-96f9-49dd-b6db-75816562dad6>. Luettu 25.3.2019.

LIITTEET

LIITE 1. Nuoret ja päihteet – opas vanhemmille

LIITE 2. Opettajien haastattelurunko

LIITE 3. Oppilaiden haastattelurunko

Nuoret ja päihteet

Opas nuoren vanhemmille

Hei! Pidät juuri kädessäsi opasta, joka kantaa nimeä ”Nuoret ja päihteet – opas nuoren vanhemmille”.

Tämä opas on syntynyt tarpeesta ja tilauksesta. Opas sisältää jokaiselle vanhemmalla hyödyllistä tietoa nuorista ja heidän päihteiden käytöstään.

Antoisia lukuhetkiä!

- **Elina & Eino**

SISÄLLYS

Mitä päihteet ovat s. 2

*Mistä voi epäillä nuoren käyttävän
päihteitä? s. 3*

Mitä päihteiden käytöstä voi seurata? s.4

Mitä rikoksia päihteisiin liittyy? s. 5 - 6

Lapseni käyttää päihteitä, mitä teen? s. 7

Vanhemmalle ja lapselle tueksi s. 8

Mitä päihhteet ovat

Päihde yleisesti ottaen on kemiallinen aine, jota käytetään päihtymistarkoituksessa. Suomessa on laillisia päihhteitä sekä laittomia päihhteitä eli huumausaineita. Yleisimmät päihhteet, joita nuoret käyttävät ovat:

- **Tupakka**, jonka vaikuttavana aineena on nikotiini.
- **Nuuska**, annospusseissa tuleva nikotiinia sisältävä tuote. Myyminen on laitonta.
- **Alkoholi**, tislaamalla tehtyä juomaa.
- **Kannabis**. Hampukasvista saatava huumausainetta. Yleisin huumausaine Suomessa.

Edellä mainittujen päihhteiden lisäksi yhä useammin poliisille ja muille viranomaisille tulee vastaan nuoria, jotka ovat käyttäneet päihtymistarkoituksessa

- Erilaisia **lääkeaineita** sekaisin esimerkiksi alkoholin kanssa. Jotkut nuorista voivat myydä omia reseptillä saatuja lääkkeitään koulukavereille. Näitä voi olla erilaiset unilääkkeet, mielialalääkkeet, vahvat kipulääkkeet ja yskänlääkkeet.
- **Amfetamiinia** ja sen johdannaisia, eli kansankielellä ”piriä”.
- Nuoret myös haistelevat **liimoja** ja **liuottimia**, mikä vaikuttaa negatiivisesti varsinkin aivoihin.

Vasemmalla
kuivaa
kannabista,
oikealla
tuoretta

Mistä voi epäillä nuoren käyttävän päihteitä?

- Päihteitä käyttävä nuori voi olla väsynyt, ailahtelevainen ja välinpitämätön, nuori voi pinnata koulusta, valehdella, eristäytyä ja rahantarve voi kasvaa.
- Jos nuoren käyttämissä vaatteissa on kannabiskasvin kuvia tai nuori vaikuttaa ihannoivan päihteitä, asiaan tulee puuttua.

- Punaiset silmät ja väsymys voivat kertoa siitä, että nuori käyttää alkoholia, tupakkaa tai kannabista. Kyseiset päihteet voi myös haistaa.

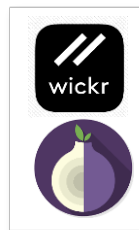
Nykyaikana laittomia päihteitä hankitaan yhä useammin suoraan kotiosoitteeseen, tässä käytetään apuna **Tor-verkkoa**.

Tor-verkko mahdollistaa anonyymin kommunikoinnin. Sen kautta voi käyttää internetin palveluita ilman verkko-osoitteen paljastumista.

Jos havaitset esiteltyjä sovelluksia lapsesi puhelimessa, hälytyskellojen pitäisi soida.

Wickr on sovellus, jolla voi keskustella toisten sovellusta käyttävien henkilöiden kanssa internetin välityksellä anonyymisti.

Tor-verkkoon päästään käsiksi puhelimeen asennettavalla selainsovelluksella. Sitä kautta voi esimerkiksi käydä **Sipulikanavalla** tai **Sipulitorilla**, jotka ovat päihteiden myyntiin kehitettyä myyntialustoja.

Wickr-sovelluksen ja Tor-verkon logo

Mitä päihteiden käytöstä voi seurata?

Pitkällä aikavälillä päihteisiin voi kehittyä **riippuvuus**. Tämä riippuvuus voi syntyä jo ensimmäisen käyttökerran jälkeen.

Riippuvuus voi olla:

- **Fyysistä**, saa vieroitusoireita, kun lopettaa käyttämisen.
- **Psyykkistä**, käyttäjä jää kiinni tunnetilaan joka päihteistä tulee, tai
- **Sosiaalista**, jos päihteidenkäyttö pyörii muutenkin päihteidenkäytön ympärillä esimerkiksi kaveripiirin kautta.

Nykyaikana psyykinen ja sosiaalinen riippuvuus on sama asia kuin huumehakuinen käyttäytyminen.

Kun päihteitä käyttää, kasvaa myös **toleranssi**. Tällöin aineita joutuu käyttämään yhä enemmän ja useammin.

Pitkäaikainen tai satunnainenkin päihteiden käyttö voi altistaa käyttäjän mielenterveysongelmille. Tämä on huomattava riski varsinkin alaikäisillä lapsilla, joiden aivot vielä kehittyvät.

Päihteiden hankkiminen voi pitkällä aikavälillä altistaa käyttäjän velkaantumiselle, jos ei pysty maksamaan hankkimiaan päihteitä niiden välittäjälle. Velkaantuminen taas altistaa omaisuusrikoksien tekemiseen, jos rahaa velkoihin ei muuten saa. Velkaantuneella on riski joutua esimerkiksi väkivallan uhriksi. Myös velkaantuneen nuoren perhe voi joutua velanperinnän kohteeksi.

Mitä rikoksia päihteisiin liittyy?

Nuoret ovat usein vähätteleviä rangaistuksista, jotka liittyvät esimerkiksi alkoholiin tai huumausaineisiin.

Jos alle 18-vuotiaana pitää hallussaan alkoholia, siitä saa rikesakon. Lisäksi poliisi tekee aina lastensuojeluilmoituksen.

Jos nuori pitää hallussaan huumausainetta vähäisen määrän, esimerkiksi omaan käyttöön, on kyseessä **huumausaineen käyttörikos**, josta saa päiväsakkoja. Huumausaineen käyttörikos näkyy poliisin rekistereissä usean vuoden ajan.

Jos taas huumausainetta on enemmän, on kyseessä **huumausainerikos**. Siinä rangaistus on joko sakkoa tai vankeutta. Huumausainerikos täyttyy myös jos huumausainetta luovutetaan, myydään tai välitetään.

Jos nuori ajaa **rattijuopumuksen** tai **törkeän rattijuopumuksen** mopolla tai mopoautolla, teosta saa ajokiellon ja merkinnät poliisin rekistereihin. Tuomiot rattijuopumuksista taas näkyvät 5 vuotta rikosrekisterissä.

Merkinnät rekistereissä voivat vaikuttaa negatiivisesti nuorilla esimerkiksi työhaussa tai varusmiespalvelukseen mentäessä. Joissain oppilaitoksissa oman opiskelupaikkansa voi menettää, jos käyttää päihteitä. Tällaisia opintoja ovat esimerkiksi hoiva-ala ja liikenteeseen liittyvät opinnot, kuten logistiikka-ala. Tämä tulee useille nuorille ja heidän vanhemmilleen yllätyksenä.

Mitä rikoksia päihteisiin liittyy?

- **Nuuskan** välittäminen alaikäisille on rikos ja Suomessa nuuskaa ei saa myydä. Jos nuuskaa tuo Suomeen laittomasti, rangaistaan salakuljetuksesta ja veropetoksesta.
- **Tupakan** välittäminen alaikäisille on rikos, josta seuraa sakkoa tai vankeutta.
- **Alkoholin** välittäminen alaikäisille on myös rikos, josta saa sakkorangaistuksen tai vankeusrangaistuksen. Pitää muistaa, että pelkkä yrittys on rangaistavaa.

MUISTA, päihteiden välittäminen on aina rikos.

Vanhempana tai perheenjäsenenä ei pidä välittää omille läheisille päihteitä.

Jos nuori on rikoksia tehdessään alle 15-vuotias, ei hänellä ole rikosoikeudellista vastuuta vaan hän on rikollisesta teosta epäilty. Kuitenkin alle 15-vuotiailla on jo vahingonkorvausvastuu. Tämä tulee muistaa ja siitä on hyvä omia lapsia muistuttaa.

Vakuutukset eivät myöskään korvaa, jos ajaa humalassa kolarin ja vammautuu loppuelämäksi. Jos samassa onnettomuudessa vastapuoli kuolee, taakkaa kantaa koko loppuiän.

Jatkuva nuoren päihteidenkäyttö ja rikollinen elämäntapa voi johtaa jopa huostaanottoon sosiaaliviranomaisten toimesta.

Lapseni käyttää päihteitä, mitä teen?

---

1. Kun nuori jää kiinni päihteistä.

Haluat varmasti ensimmäisenä tietää mitä kaikkea lapsesi on kokeillut ja mistä ja miten hän on päihteet saanut?

Tärkeintä on kuitenkin purkaa ensin omat shokin ja vihan tunteet ja käsitellä ne, ennen kuin lähestyy nuorta. Tämän jälkeen on hyvä ajan kanssa keskustella nuoren kanssa käyttäen neutraaleja kysymyksiä. On tärkeää olla avoin ja näyttää nuorelle, että hänestä välitetään kaikesta huolimatta. Oma perhe on paras tuki.

Vanhemmille päihteitä käyttävä lapsi voi olla suuri shokki, tällaisessa tilanteessa lasta ei voi kuitenkaan rakastaa terveeksi tai päihteettömäksi.

2. Miten pitäisi suhtautua ja miten toimia jatkossa?

Ensisijaisen tärkeää on, että voi keskustella nuoren kanssa tilanteesta.

Pitää pyrkiä säilyttämään luottamus ja nähdä nuori itsenään eikä päihteiden käyttäjänä. Joskus se on viisautta, jos rajoittaa nuoren menoja ja tekemisiä.

3. **ÄLÄ OLE** se henkilö, joka ostaa lapselleen testimielessä alkoholia, tupakkaa tai nuuskaa. Niiden välittäminen on laitonta. Useimmiten vanhempi ei pysty vahtimaan lapsensa ensikosketusta päihteisiin, vaikka itse ne tarjoamalla hyvää ajattelisivikin.

Älä kuitenkaan jää oman olosi kanssa yksin vaikka tuntisit itsesi petetyksi tai vihaiseksi. Yleensä viranomaiset eivät osaa tarjota apua vanhemmille shokkitilanteissa, jotka liittyvät päihteisiin. Pyri pitämään tukiverkoista kiinni

Tärkeintä on osoittaa lapselle, että hän on edelleen äärimmäisen rakas.

Vanhemmalle ja lapselle tueksi

Alle olemme koostaneet useita eri auttavia puhelinnumeroita sekä yhteystietoja, joihin kannattaa ottaa yhteyttä, kun havaitset, että lapsesi käyttää päihteitä. Yhteyttä voi ottaa myös, jos on olemassa vain epäily tai jos tarvitsee tukea jo tapahtuneen kriisin takia.

Ylä-Savossa lasten ja nuorten päihdeasioista vastaa päihdetyöntekijät. Heidät tavoittaa numerosta **040 543 4944**. Osoitteesta www.tukeavanhemmille.fi, löytää monta eri tukikanavaa vanhemman omaan jaksamiseen.

Puhelinnumeroita

Valtakunnallinen päihdeneuvonta.
24/7

- p. **0800 900 45**. Maksuton ja anonyymi.

Irti Huumeista ry:n auttava puhelin antaa tukea, apua ja tietoa huumeiden käyttäjille ja heidän läheisilleen ma-to 9-15 ja 18-21.

- p. **0800 98 066**. Maksuton.

Stumppi-neuvontapuhelin tarjoaa apua tupakoinnin lopettamiseen.

- p. **0800 148 484**.

Internetosoitteita

<https://paihdelinkki.fi/fi/mista-apua/internetpalvelut>

- Yleinen hakemisto eri sivustoille

www.paihdelinkki.fi/neuvonta

- Nettineuvontaa päihteistä anonyymisti

www.irtihuumeista.fi/

- Vertaistukea päihteidenkäyttäjän läheisille

www.stumppi.fi/

- Tukea tupakoinnin lopettamiseen

---

*Tämä opas on toteutettu Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opintoihin liittyvän opinnäytetyön produktina. Oppaan ovat laatineet Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat **Elina Harjunen** ja **Eino Issakainen**. Opas on toteutettu yhteistyössä Lapinlahtelaisen **Matin ja Liisan** koulun henkilökunnan kanssa.*

*Oppaan sisältö on rakennettu käyttämällä apuna opinnäytetyötä, joka on nimeltään **Katsaus Lapinlahtelaisen Matin ja Liisan yläkoulun päihdetilanteeseen - Opas nuoren vanhemmille**. Opinnäytetyö on julkisesti luettavissa Theseuksessa.*

Opas on laadittu 1.4.2019

LIITE 2

OPETTAJIEN HAASTATTELURUNKO

1. Onko päihteitä esiintynyt oppilailla koulussa? Mitä päihteitä?
2. Käyttävätkö oppilaat päihteitä koulupäivän aikana?
3. Miten opettajat puuttuvat päihteiden käyttöön koulussa?
4. Minkä luokka-asteen oppilaat käyttävät eniten päihteitä koulussa/vapaa-ajalla?
5. Onko päihteitä käyttävien oppilaiden ikä muuttunut verrattuna aikaisempiin vuosiin?
6. Miten ja milloin opetussuunnitelmassa opetetaan päihdeasioita? (alkoholi, tupakka, huumeet)
7. Minkä vuoksi opettajien mielestä oppilaat päätyvät kokeilemaan erilaisia päihteitä?
8. Mikä on opettajien käsitys tämän hetkisestä päihteidenkäytön tilanteesta Matin ja Liisan koulussa, Lapinlahdella ja yleisesti Ylä-Savossa?
9. Mitkä asiat ovat hyvin tiedossa päihteiden osalta ja mitkä puolestaan heikosti?
10. Onko nuorien keskuudessa ilmennyt muita ongelmia, joilla voi olla yhteyttä päihteiden käyttöön?
11. Millä tavoin opettajien mielestä oppilaiden käytökseen voidaan vaikuttaa? Mikä on heidän mielestään tehokkain tapa?
12. Mistä nuoret saavat hankittua päihteitä itselleen?

LIITE 3

TUKIOPPILAIDEN HAASTATTELURUNKO

1. Onko päihteitä esiintynyt oppilailla koulussa? Mitä päihteitä?
2. Mitä nuoret ajattelevat päihteistä?
3. Käyttävätkö oppilaat päihteitä koulupäivän aikana?
4. Miten opettajat puuttuvat päihteiden käyttöön koulussa?
5. Minkä luokka-asteen oppilaat käyttävät eniten päihteitä koulussa/vapaa-ajalla?
6. Onko päihteitä käyttävien oppilaiden ikä muuttunut verrattuna aikaisempiin vuosiin?
7. Miten ja milloin opetussuunnitelmassa opetetaan päihdeasioita? (alkoholi, tupakka, huumeet)
8. Onko opetus nuorten mielestä tarpeeksi kattavaa ja monipuolista?
9. Minkä vuoksi oppilaiden mielestä nuoret päätyvät kokeilemaan erilaisia päihteitä?
10. Mitä nuoret ajattelevat päihteistä?
11. Onko jokin päihde hyväksyttävämpää käyttää kuin jotkut muut päihteet?
12. Miten nuoret reagoivat päihteitä käyttäviin nuoriin?
13. Mitkä asiat ovat hyvin tiedossa päihteiden osalta ja mitkä puolestaan heikosti?
14. Onko nuorien keskuudessa ilmennyt muita ongelmia, joilla voi olla yhteyttä päihteiden käyttöön?
15. Millainen päihteidenkäytön tilanne on koulun ulkopuolella nuorten mielestä? Onko tukioppilaat nähneet huumeita Lapinlahdella?
16. Millä tavoin tukioppilaiden mielestä nuorten käytökseen voidaan vaikuttaa? Mikä on heidän mielestään tehokkain tapa?
17. Mistä nuoret saavat hankittua päihteitä itselleen?
18. Onko tukioppilaat joutuneet puuttumaan jollakin tavalla Matin ja Liisan koulun oppilaiden päihteiden käyttöön?
19. Millaista tietoa päihteistä nuoret haluaisivat?